

Національний університет "Острозька академія"
Факультет романо-германських мов
Кафедра англійської філології

Кваліфікаційна робота

магістра
на тему:

**Порівняльний аналіз лексико-фразеологічних засобів вербалізації
концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах**

Виконала: студентка II курсу, групи МА-61

спеціальності: 035 Філологія

спеціалізації: 035.041 Германські мови та літератури

(переклад включно), перша – англійська

Дробенюк І.І.

Керівник: доцент, канд.філолог. наук Коцюк Л.М.

Рецензент _____

(прізвище та ініціали)

Роботу розглянуто і допущено до захисту
на засіданні кафедри англійської філології
протокол №__ від “__” _____ 2021 р.
Зав.кафедри _____ Анатолій ХУДОЛІЙ

Острог – 2021 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТ РОБОТА/WORK ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	6
1.1 Поняття концепт у лінгвістиці.....	6 1.2
Особливості концепту РОБОТА/WORK.....	19
РОЗДІЛ 2 ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ РОБОТА/WORK.....	30
2.1 Засоби вербалізації концепту WORK в англійській мові.....	30
2.2 Засоби вербалізації концепту РОБОТА в українській мові.....	53
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ СПІЛЬНИХ ТА ВІДМІННИХ КОМПОНЕНТІВ КОНЦЕПТУ РОБОТА/WORK.....	70
3.1 Спільні компоненти концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах.....	70
3.2 Відмінні компоненти концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах.....	79
ВИСНОВКИ.....	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	94
ДОДАТКИ	100

ВСТУП

У сучасній лінгвістиці актуальним є вивчення і аналіз мов через їх взаємозв'язок з культурою та менталітетом народів. Тому дослідження культурно-значущих концептів певної мови та їх аналіз у порівнянні з іншими мовами – важливе завдання. Концепти мають унікальний характер, адже це результат розумової діяльності людини.

Одним з таких концептів є РОБОТА/WORK. Він складний та багатокомпонентний. Це один з базових концептів, які найкраще передають особливості індивідуальної та колективної мовної свідомості кожного народу. Робота вважається однією з найбільших потреб у житті кожної людини. Це – одна з основних культурних цінностей суспільства. Концепт РОБОТА/WORK є невід’ємною частиною англійської та української мовних картин світу. Тому досить важливим є дослідження лексико-фразеологічних засобів вербалізації концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах та аналіз їх спільних та відмінних компонентів.

Концепт РОБОТА/WORK не досліджений в повній мірі. З ним працювали лише кілька дослідників. Тому є незначна кількість праць про даний концепт: стаття І. Чернишенко «Порівняльний аналіз структурної моделі концептів РОБОТА/WORK в етнічній свідомості носіїв української та англійської мов» [46]; стаття, яку написав В. Кухарьонук «Вербалізація концепту РОБОТА засобами сучасної англійської фразеології» [19]. Ці статті коротко описують концепт, не дають їх повномірної характеристики.

Концепт РОБОТА розглядався також в працях дослідників у німецькій (konzept ARBEIT), французькій (le concept de TRAVAIL), польській (koncept PRACA) та російській (концепт РАБОТА) мовах.

Актуальність теми дослідження визначається необхідністю детального аналізу концепту РОБОТА/WORK в англійській мові через лексико-фразеологічні засоби його вербалізації у порівнянні з українською мовою у зв’язку з його малодослідженістю та тим, що тема не розроблена і не висвітлена у літературі.

4

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні концепту РОБОТА/WORK, розгляді його лексико-фразеологічних засобів вербалізації та проведенні їх порівняльного аналізу в англійській та українській мовах.

Досягнення мети наукового дослідження зумовило постановку і вирішення кола питань, що склали його основні **завдання**:

– розкрити поняття «концепт» у лінгвістиці та охарактеризувати його

особливості;

– розглянути концепт РОБОТА/WORK та описати його характеристики; – дослідити лексико-фразеологічні засоби вербалізації концепту в англійській мові;

– дослідити лексико-фразеологічні засоби вербалізації концепту в українській мові;

– виявити спільні компоненти концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах та провести їх аналіз;

– виявити відмінні компоненти концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах та проаналізувати їх.

Об’єктом дослідження є лексико-фразеологічні засоби вербалізації концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах. **Предметом дослідження** є порівняльні характеристики вербалізації концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах. **Методи дослідження:**

– метод інтерпретації – при висуненні гіпотези та припущення; – зіставний метод – при дослідженні й описі англійської мови через її системне порівняння з українською мовою;

– статистичний метод – при виборі лексико-фразеологічних одиниць; при дослідженні лексичного складу англійської та української мов; – метод аналогій – при встановленні відношення схожості між лексико фразеологічними засобами вербалізації концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах;

5

– порівняльний метод – при порівнянні лексико-фразеологічних засобів вербалізації концепту в англійській та українській мовах.

Наукова новизна полягає в тому, що подальший розвиток дістали вивчення та аналіз англійської та української мов через особливості індивідуальної та колективної свідомості англійського та українського народів; дослідження концепту РОБОТА/WORK; вивчення засобів його вираження.

Практичне значення дослідження. Одержані результати можуть використовуватися у діяльності лінгвістів для глибшого вивчення когнітивної

семантики, розвитку лінгвістики та при вивченні англійської та української мов.

Структура роботи. Структура кваліфікаційної роботи зумовлена логікою побудови наукового дослідження, що витікає з об'єкта, предмета, поставленої мети та основних завдань. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

У *вступі* обґрунтовується актуальність кваліфікаційної роботи, подаються мета і завдання, виділяється об'єкт і визначається предмет, вказуються використані в роботі методи, зазначається наукова новизна, розкривається практичне значення дослідження та подається структура кваліфікаційної роботи.

У *першому розділі* розглядається, яке місце посідає концепт в лінгвістиці, подається теоретичне обґрунтування концепту РОБОТА/WORK. У *другому розділі* розглядаються лексико-фразеологічні засоби, які вербалізують концепт РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах. У *третьому розділі* розглядається спільне та відмінне концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах.

У *висновках* підводяться підсумки дослідження.

У *списку використаної літератури* подаються джерела, на основі яких було здійснене дослідження.

У *додатках* подається глосарій основних одиниць.

6

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТ РОБОТА/WORK ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКИ

1.1. Поняття концепт у лінгвістиці

У сучасній лінгвістиці існує тенденція тлумачення культури через вивчення мови. Це насправді результативний спосіб, адже мова – це ключ до думки людини, природи її психіки. Когнітивістика займається вивченням того, як пов'язані мова та свідомість людини. Її репрезентаторами вважаються Дж. Лакофф, Р. Лангакер, Ч. Філлмор, Л. Талмі та інші. Представники цього напрямку впевнені, що в мові відображаються уявлення і знання людини про

світ. Хоча вони досить нечіткі, проте знайомі кожному носію мови. Ці уявлення називаються концептами.

1.1.1. Визначення поняття концепту мовознавцями. Поняття концепт – одне із основних термінів лінгвістики. Сьогодні немає його єдиного визначення. Адже він охоплює декілька областей лінгвістики. Тому існує безліч точок зору відносно того, що таке концепт.

Великий тлумачний словник сучасної української мови дає наступне визначення: концепт – 1. Формулювання, загальне поняття, думка. 2. Вигадка, фантазія [4, с. 571].

У своєму словнику основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики А.П. Мартинюк подає таке визначення цьому явищу: «Концепт – мінімальна структурна одиниця знання» [20, с. 38]. А Й.А.Стернін зазначає, що «концепт – приналежність свідомості людини, глобальна одиниця розумової діяльності» [31, с. 14]. На думку ж В.А. Маслової, «концепт – ментальне національно-специфічне утворення, планом змісту якого є вся сукупність знань про даний об'єкт, а планом вираження – сукупність мовних засобів (лексичних, фразеологічних та ін.). Концепти – це не будь-які поняття, а лише найбільш складні і важливі з них» [21, с. 27].

7

Термін концепт походить від латинського *conceptus*, що означає «поняття», «думка». Проте концепт та поняття не є повністю синонімічними. Хоча концепти часто виражені конкретними словами, їх не слід плутати. Поняття називає конкретну річ або явище. У свою чергу концепти – це образи, які виникають в свідомості носія мови, коли він чує або використовує слова, які є найважливішими для певної культури, тобто ті, без яких вона не може існувати.

Важливе місце в сучасній науці посідає поняття «картина світу». Але воно потребує уточнення і чіткого визначення для того, щоб представники різних галузей мали можливість зрозуміти одне одного. Тому необхідно дійти до того, що означає дане поняття у лінгвістиці. В найзагальнішому понятті картина світу

– це комплекс знань про дійсність, який сформувався в суспільній, груповій та індивідуальній свідомості. Важливо розмежувати її на дві: *безпосередню* та *опосередковану*.

Безпосередня картина світу – це результат прямого пізнання дійсності свідомістю людини. Пізнання відбувається з допомогою органів чуття і абстрактного мислення індивіда. Вона не має жодних посередників в людській пам'яті, а утворюється як наслідок безпосереднього сприйняття світу та його осмислення. Вона включає як вагоме, смислове знання про дійсність, так і стереотипи, які відповідають за передачу певних явищ цієї дійсності. Така картина світу має назву *когнітивна*. Це – результат осягнення дійсності.

Когнітивна картина світу – це ментальне зображення дійсності, яке утворюється когнітивною свідомістю індивіда або цілого народу. Вона показує результат прямого відтворення дійсності органами чуття та свідомого відтворення дійсності, яке відбувається впродовж того, як людина мислить. Вона має вплив на сприйняття навколишнього світу індивідом:

- а) пропонує класифікацію складових дійсності;
- б) пропонує способи аналізу дійсності (характеризує причини явищ та подій, передбачає їх розвиток та передвіщає наслідки);

8

в) впорядковує досвід через почуття та практику для його подальшого зберігання в свідомості людини.

Опосередкована картина світу – це наслідок закріплення систематичних знань та уявлень про дійсність вторинними знаковими системами, які втілюють існуючу в свідомості людини когнітивну картину світу. Сюди належать мовна та художня картини світу. Лінгвістичні когнітивні форми приймають активну участь у формуванні мовної картини світу. Тепер важливо дати їй визначення. Мовна картина світу – це сукупність уявлень та знань про світ на певному періоді розвитку народу, які відображені у мові; мовне розмежування світу, систематизація предметів і явищ через мову; інформація про світ.

Поняття «мовна картина світу» – одне з основних у лінгвістиці. Тому поняття концептосфера сміливо можна віднести до провідних типів сучасного

мовознавства. Вперше цей термін використовує Д. Лихачов. Деякі когнітивісти застосовують синоніми поняття концептосфера. Наприклад О. Селіванова називає її концептуальною системою та дає таке визначення: «Концептуальна система – це система концептів у свідомості людини або колективній свідомості етносу, що відтворює у вигляді структурованих й упорядкованих знань, уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду» [36, с. 405].

Можна сказати, що концептосфера – це область думки, інформаційна основа когнітивної свідомості як окремої людини, так і цілого народу. Пізнання через особистий досвід (включаючи комунікацію: спілкування, навчання) є ключовим при формуванні концептів.

Виокремлюють три основні підходи відносно розгляду концепту, які дозволяють вивчити концептосферу:

- лінгвокультурний;
- лінгвокогнітивний;
- семантичний.

Представниками *лінгвокультурного* підходу є А. Вежбицька, В. Карасик та ін. Вони розглядають концепт як ментальне утворення, зосереджене на

9

комплексному вивченні мови, культури та свідомості. Він містить емоції, відчуття та символи. Лінгвокультурний підхід бере свій початок від культури і відбивається в індивідуальній свідомості індивіда. Можна сказати, що концепти – це осередки культури, її базові одиниці. Це – найважливіші знання про світ, якими люди користуються несвідомо.

Лінгвокультурний підхід допомагає зрозуміти суть культурних концептів, яка була сформована в колективній свідомості, вивчити систему цінностей, на формування якої мав вплив культурний, мовний чи суспільний досвід людей. Основною ідеєю цього підходу є те, що концепт, з одного боку, це осередок культури, який знаходиться у свідомості людини, а з іншого – це те, завдяки чому людина сама входить в культури, іноді навіть змінюючи її хід своїм впливом.

В різних культурах концепти відрізняються. Звичайно, існують загальнолюдські уявлення про певні речі, проте навіть вони сприймаються по різному. Культурних концептів у кожній мові надзвичайно багато, набагато більше, ніж може здатися на перший погляд.

Прихильники *лінгвокогнітивного* підходу – О. Кубрякова, З. Попова та ін. стверджують, що концепт – це одиниця свідомості, яка виступає як цілісне відображення дійсності. Це – ментальне утворення, яке знаходиться в свідомості індивіда та дає йому можливість вийти на концептосферу. Концепти передають зміст знань, досвіду і результатів пізнання людиною навколишнього світу у вигляді певних одиниць.

До представників *семантичного* підходу відносимо М. Алефіренко, Н. Арутюнову та ін. В основі цієї течії лежить думка про те, що концепт – це одиниця когнітивної семантики, головним завданням якої є дослідити не лише зміст мовних знаків, а й осередок їх існування. Вони стверджують, що концепти мають колективний характер.

Думки вчених про те, одиницею чого є концепт, розбіглися. Концепт – це:

- одиниця ментальності (В. Карасик, С. Воркачев);
- одиниця передачі думки через мову (С. Аскольдов, Й. Стернін);

10

- одиниця свідомості (О. Кубрякова, А. Бабушкін);
- одиниця ментально-лінгвального комплексу (В. Морковкін); – одиниця мовного сприйняття світу та продукт національно-культурної ментальності (Н. Арутюнова);

- одиниця інформації про світ (Л. Борисова).

Дослідження особливостей вербалізації концептів займає важливе місце в сучасній лінгвістиці. Вербалізація – це процес словесного описання концепту або його певних ознак. О. Селіванова зазначає, що «способи вербалізації концептуальної інформації визначає мова, її система, що склалася протягом тривалого часу» [36, с. 415]. У зв'язку з тим, що концепти інтерпретуються по різному, виникли дискусії стосовно їх вербалізації. На думку одних вчених, концепт має невербальне походження. Інші вважають, що він повністю

вербалізований. Треті зазначають, що концепт частково вербалізований. «Способи вербалізації концептуальної інформації визначає мова, її система, що склалася протягом тривалого часу і багато в чому сприяла концептуалізації» [36, с. 415].

Зазвичай, концепти представлено лексемами. Значення лексем включає величезний інформаційний потенціал або поле асоціативних ознак. Лексеми – це ключові слова концепту, його вербалізатори. Існує безліч мовних засобів: синонімічні сполуки, фразеологізми, дефініції, паремії, речення та ін. Когнітивісти зазначають, що більшість концептів передається іменниковим шляхом.

Дефініювання – найпоширеніший процес опису концепту. Його суть полягає у тому, що він дає визначення ознак концепту через дефініції. Проте когнітивісти зазначають, що концепт значно ширший, ніж лексичне значення слова, яке його позначає. Для того, щоб повністю зрозуміти сенс концепту, потрібно дослідити усі мовні засоби, які його представляють.

1.1.2. Структура лінгвістичних концептів. Тлумачення концепту

базується на різних підходах. Когнітивісти мають своє бачення щодо пояснення

11

цього явища. С. Потапчук подає таку структуру концепту: ядро-лексема (як основне); базові шари, які існують навколо ядра (їх кількість відрізняється у свідомості кожної особи); інтерпретаційне поле, яке включає розуміння сенсу ядра груповою, індивідуальною чи національною свідомістю [33, с. 106]. В. Карасик зазначає, що концепт багатовимірний, тобто складається з певних ознак. Він виділяє три найважливіші – поняттєві, образні та ціннісні [15, с. 105].

Поняттєвий вимір – це мовна фіксація концепту, його тлумачення, дефініція, опис, певні ознаки, характеристики, порівняння з іншими концептами. Образний – відображає важливі ознаки практичного знання. Це – чуттєве сприйняття концепту та його когнітивні складники. Образний вимір включає в себе слухові, зорові, смакові, нюхові, тактильні характеристики певних предметів чи подій, які відображаються в пам'яті людини. Ціннісний –

вказує на важливість психічного утворення. Він є визначальним для того, щоб виділити концепт. Саме у цьому вимірі виділяються найважливіші ціннісні принципи певної культури. Їхня сукупність утворює тип культури, який зберігається в мові. Я погоджуюсь з думкою В. Карасика щодо багатовимірності концепту.

На думку З. Попової та Й. Стерніна [31, с. 10], концепт складається з ядра та периферії. Ця схема отримала назву польова модель концепту. Ядро – це первинна, найяскравіша одиниця. Вона може бути загальнонародною, груповою або індивідуальною. Ядро включає перцептивний і когнітивний компоненти. Перцептивний відображає чуттєве сприйняття концепту. Когнітивний – поєднання суті концепту з іншими концептами. Периферія включає базові шари (ближня периферія) та інтерпретаційне поле (дальня периферія). Ближня периферія – це різноманітні концептуальні, абстрактні ознаки. Вони нашаровуються на ядро. Базові шари вказують на фундаментальні ознаки предмета, що відрізняють його від подібних явищ. Вони накопичуються носіями мови в ході навчання, практичної взаємодії з предметом чи явищем. В ближній периферії можна виділити такі зони:

а) категоріальна (ознаки категорії концепту);

12

б) диференціальна (відмінні ознаки);

в) описова (ознаки, які вказують на різні властивості);

г) ідентифікаційна (ознаки, які прирівнюють концепт до його конкретних представників);

д) міфологічна (ознаки, сформовані під впливом міфологічних уявлень про предмет чи явище).

Дальня периферія – це сукупність когнітивних ознак, які розкривають образ та тлумачать зміст концепту. Вони передають їх практичне осмислення у свідомості людини. Іншими словами, це результат додаткового роздуму народу над головною суттю концепту. Інтерпретаційне поле включає в себе наступні зони:

а) оціночна (ознаки, які висловлюють загальну оцінку);

б) енциклопедична (ознаки, що описують особливості концепту, які потребують знайомства з ними на основі досвіду, навчання та інших факторів);
в) утилітарна (ознаки, які вказують на практичне ставлення індивіда до предмета чи явища);

г) регулятивна (ознаки, які вказують на те, що слід або чого не слід робити з предметом або явищем);

д) соціально-культурна (ознаки, які передають зв'язок концепту з культурою певного народу та його побутом: звичаями, традиціями, обрядами, певними літературними творами, конкретними діячами мистецтва чи літератури);

е) пареміологічна (ознаки, в центрі яких знаходяться прислів'я, приказки, афоризми, вислови).

Отже, виходячи зі своїх досліджень, Й. Стернін та З. Попова поділяють концепти на три види:

- однорівнені;
- багаторівневі;
- сегментні.

13

В центрі однорівневого концепту лежить лише базовий шар – ядро. Багаторівневий включає в себе не лише базовий шар, а й кілька когнітивних шарів, які відрізняються ступенем абстракції. Сегментний концепт містить базовий шар, який оточений кількома сегментами. Вищезгадані лінгвісти зазначають, що концепт має організацію, але вона не є чіткою.

З. Попова та Й. Стернін [31] стверджують, що концепт створюється в людській свідомості з наступних чинників:

- сприйняття через відчуття;
- розумові операції з тими концептами, які уже існують в свідомості людини;
- предметна діяльність;
- мовне спілкування;
- свідоме пізнання одиниць мови.

На думку Дж. Лакоффа та Р. Лангакера, концепти можуть виражатися:

- а) індивідуумами;
- б) класами предметів чи істот;
- в) ситуаціями.

Вони зазначають, що якщо концепти містять властивості взаємозв'язку з іншими концептами, і таким чином занурені в домени (області), вони називають профіль-базу. Тому концепти мають власне оточення – домен, або сукупність доменів, тобто концептосферу.

1.1.3. Типи концептів. Сьогодні існує багато тлумачень щодо того, що таке концепт. На основі різних критерій, вчені-когнітивісти пропонують власну класифікацію. Вони поділяють концепти на різні види. В. Маслова, як і В. Карасик, схиляється до думки, що концепт багатовимірний. Вони поділяють концепти на п'ять груп:

- а) універсальні;
- б) національно-культурні (спричинені певним культурним середовищем, у якому живе людина);

14

в) соціальні (в залежності від того, до якого соціального шару належить людина);

г) групові (через приналежність людини до певної вікової групи); д) індивідуально-особистісні (формується під впливом певних індивідуальних чинників – виховання, освіти, досвіду) [15; 21]. А. Бабушкін подає такі види концептів:

- концепт-уявлення (розумова картинка);
- концепт-схема;
- концепт-фрейм;
- концепт-сценарій;
- концепт-інсайт;
- логічно-конструйований концепт (поняття) [1].

Розумові картинки – це певні асоціації, які з’являються у свідомості людини. Не слід сприймати ідею картинок так, що десь у свідомості людини вимальовується ілюстрація, яка зчитується внутрішнім поглядом. Проте, картинка певною мірою існує. Вона утворюється в колективній свідомості носіїв мови з характеристик і ознак, властивих певному предмету. Розумові картинки – це не «моментальні знімки», а одиниці «галереї образів», які формуються в колективній свідомості. Існує індивідуальна «галерея образів», яка виникає у свідомості окремої людини, її сприйняття. Проте, є «галерея образів», сформована в національній свідомості носіїв мови.

Концепт-схема – це просторово-графічні параметри предмета, його зразок. Кожна схема приблизно відповідає певній галузі, яка може бути предметом в загальному сенсі, вагомою деталлю або сферою взаємодії. Схеми можуть об’єднуватися, формуючи нові схеми. Наприклад, схема «стілець» може пов’язуватися зі схемами «меблі», «кімнати» і «будинок».

Фрейм (англ. *frame* – «структура», «каркас», «рамка») – це багатокомпонентний концепт; сукупність основних знань про певний предмет або явище; модель, яку людина витягує зі своєї пам’яті. Формування фрейму відбувається при співвідношенні інформації, яку отримує людина, та її

15

практичними знаннями про дійсність та світ, якими вона володіє. Наприклад, концепт «лікарня» включає в себе такі складові, як хвороба, лікар, ліки, пігулки, пацієнт, травма, операція тощо.

Концепт-сценарій включає в себе послідовність дій, ідею розвитку. В центрі сценарію завжди знаходиться певний сюжет. Головною ознакою цього концепту є часовий вимір, тобто дії відбуваються у певному часі. Він складається з декількох епізодів, які діляться на зручніші одиниці. Знання, які включають в себе сценарії, допомагають людині орієнтуватися в повсякденних життєвих ситуаціях. Наприклад, ресторан – це фрейм, а відвідування ресторану – сценарій.

Концепт-інсайт (англ. *insight* – «розуміння», «проникливість») – інформація, яка розміщена у слові. Вона вказує на функції та призначення

предмета. Таку характеристику містять в собі словникові визначення лексем, які позначають найпримітивніші за структурою позначувані предмети. Особливості їх устрою відомі будь-якій людині з самого дитинства.

Поняття – це концепт, який являє собою структуру, в якій повністю відсутня образність. Це – найзагальніші ознаки предмета або явища. Наприклад, під терміном *фрукт* ми розуміємо, що це плід дерева або куща. Проте, через те, що існує велика кількість і різноманітність фруктів, людині важко зобразити в уяві фрукт в загальному понятті. Відтворенню в уяві підлягають лише прототипи певних категорій. Національний характер теж відіграє важливу роль. Адже, наприклад, коли житель Африки почує слово *дерево*, в його уяві з'явиться пальма, а в уяві українця – дуб. Проте, в суспільстві відбувається багато змін, які відбиваються і на цьому процесі.

А. Бабушкін, підсумовуючи, зазначає, що немає чіткої межі між концептами, які різняться за типом. Адже певний концепт може сприйматися і як розумова картинка, і як фрейм, і як схема [1, с. 98].

О. Селіванова класифікує концепти наступним чином:

– ідіоконцепти (притаманні свідомості людини, як окремої одиниці суспільства);

– узуальні концепти (притаманні для групи людей);

– етноконцепти (притаманні для всіх членів певної етнічної групи); – загальнолюдські концепти (відомі для всіх людей та представлені в усіх мовах) [36, с. 416].

А. Вежбицька поділяє концепти на «концепт-мінімум» та «концепт максимум».

«Концепт-мінімум» – це володіння змістом слова, коли зміст не є повним. Цей концепт необхідний для всіх носіїв мов. Це, за словами А. Вежбицької, важливий елемент для вдалого спілкування. «Концепт максимум» – це володіння змістом слова, коли зміст є повним. Тобто мовець повністю розуміє, що слово означає, та використовує його у мовленні. Це – широкий спектр ідей, який притаманний для мовців певної мовної групи [71].

За С. Аскольдовим, концепти можна поділити на художні та пізнавальні.

Художній концепт індивідуальний та психологічно складний, пізнавальний – суспільний та психологічно нескладний. На відміну від пізнавального, художній концепт – це сукупність емоцій, почуттів та бажань. В його центрі знаходиться образ. Пізнавальний концепт містить певні, конкретні та чіткі уявлення.

У сучасній лінгвістиці подано багато різноманітних класифікацій. Вказані підходи є взаємопов'язаними. Вони вказують на важливі особливості концептів. Слід пам'ятати, що концепт спирається на мовний досвід, який людина мала раніше. Варто також зазначити, що дослідження концептів є невід'ємною частиною. Існує багато способів вивчення концептів. Нижче подано найпопулярніші методи дослідження концептів, які активно застосовуються в сучасній лінгвістиці:

- лексикографічний метод;
- компонентний аналіз;
- словотвірний аналіз;
- аналіз внутрішньої форми слова;
- пареміологічний аналіз;
- синтагматичний аналіз;

- аналіз лексико-семантичних груп;
- контекстуальний аналіз;
- експериментальні методи.

Лексикографічний метод вважається одним з головних. Концепт, який розглядається на основі лексикографічних даних, характеризується неоднорідністю. Суть даного методу полягає в тому, що важливо досліджувати дані, подані у тлумачних словниках, адже саме в них криється смислове значення основних слів концепту, що дає змогу охарактеризувати їх складові. Крім того, цей метод дозволяє порівнювати словники різних періодів для того, щоб побачити рух суті концепту.

Компонентний аналіз зосереджений на дослідженні значень слів через розгляд їх семного складу (семема – одиниця мовного змісту, співвідносна з морфемою, сукупність сем. Сема – смислова одиниця [4, с. 1305]). Слід

вказати, що в основі цього методу знаходиться дефініювання, але він обирає дещо зайве зі словникового тлумачення певного значення, або, навпаки, додає сему.

Словотвірний аналіз дає можливість побудувати лексико-семантичне поле імені концепту. А в основі пареміологічного аналізу лежить вивчення приказок, прислів'їв, афоризмів. Вони характеризують мовну картину світу певного народу.

Аналіз внутрішньої форми слова посідає важливе місце, коли мова йде про вивчення концепту. Саме внутрішня форма слова являє собою ту його частину, яка має найтісніший зв'язок з мовною картиною світу.

Синтагматичний аналіз зображує поєднуваність основних номінантів концепту з іншими частинами мови. Це дозволяє назвати способи категоризації явища. Аналіз лексико-семантичних груп використовується для структурно семантичної класифікації мовних засобів. Контекстуальний аналіз уможлиблює уточнення та доповнення прихованого змісту концепту.

Експериментальні методи допомагають дізнатися додаткову інформацію про концепт. Сьогодні використовуються різні методи: асоціативний та

18

інтерпретаційний експеримент, методика семантичного шкалювання, ранжування тощо.

Надзвичайно популярним вважається асоціативний експеримент, який базується на асоціативних зв'язках та їх силі. Його суть полягає в тому, що респонденти відповідають на запропоновані слова-стимули будь-якою словесною формою для того, щоб у їхній свідомості виникли певні асоціації, за допомогою яких формується асоціативне поле. Асоціативний експеримент дає можливість розкрити найбільшу кількість різноманітних ознак концепту.

Основним методом дослідження концепту є метод концептуального аналізу. Основне його завдання – виявлення моделі культурно значущих концептів та характеристика їх концептосфери. Він вивчає мовні засоби, застосовані для передачі концепту та відтворенні концепту та фрагментів мовної картини світу, які стоять за ним. Це – комплексний метод, який охоплює

дефініювання, етимологічний аналіз, контекстуальний аналіз тощо. Він поєднує в собі мовне та культурне значення мовної одиниці.

На думку українських науковців, концептуальний аналіз на лінгвістичному та семантичному рівнях значно відрізняється. Наприклад В. Кононенко [17] говорить про те, що під когнітивним підходом розуміється виділення сенсу. Він вивчає когнітивні характеристики. Семантичний підхід – це сукупність значень слова по відношенню до інших слів.

Важливо також при дослідженні концепту брати до уваги той факт, що в кінцевому результаті концепт не буде відображатися повністю, а лише частково. Існує ряд причин, чому так відбувається:

а) структура концепту, як ментальної одиниці, не є суворою. Тому її неможливо виразити досконало;

б) ні один дослідник, вчений чи лінгвіст не може вивчити та занотувати всі засоби мовного висловлення концепту. Це ж стосується і лінгвістичних методів. Завжди щось лишається непоміченим і неврахованим; в) концепт містить невербалізовану частину змісту;

19

г) концепт містить в собі багато складових: професійна, вікова, гендерна тощо. Не завжди вони вербалізуються в повному обсязі тому їх дуже часто не виходить виявити;

д) концепт залежить від суспільного стану, а отже його суть та зв'язок з іншими концептами залежні від змін, які відбуваються в масовій свідомості. А вони мають певний вплив на зміну пріоритетів та цінностей.

Основною функцією концепту, на думку С. Аскольдова, є функція протекції або замісна функція. Вона значно полегшує мовну комунікацію. В ході мислення концепт замінює предмети того самого роду. Іншою функцією концепту є оцінююча. Кожна особистість сприймає одне і те ж саме поняття по своєму, відповідно до власного розуміння. Диференціальна функція – забезпечення концептом процесу ототожнення та розрізнення явищ чи предметів.

Різним мовам та народам притаманні власні ключові концепти.

Наприклад, в українській мові це ВОЛЯ, СВОБОДА, СЛАВА, РОБОТА, ПРАЦЯ, ДОБРО, ЗЛО, ВІРНІСТЬ, ДУША, ДОЛЯ, НЕБО, ЗЕМЛЯ, РОЗУМ, СЕРЦЕ та інші. В англійській мові – HOME, FAMILY, SUCCESS, WORK, TIME, FREEDOM, PRIVACY тощо.

Отже, існує багато тлумачень терміну концепт. Єдиного і чіткого визначення поки не знайдено. Проте одне можна сказати точно: концепт – це складне та динамічне явище. Концепти мають унікальний характер, адже вони є результатом розумової діяльності людини. На даний час структурна організація концепту неоднорідна та неоднозначна. Тому однією з основних цілей сучасних вчених є побудова моделі структури концепту. У лінгвістиці представлено різні погляди дослідників на основні складові концептів (шари, рівні, компоненти), подано їх різні класифікації.

1.2. Особливості концепту РОБОТА/WORK

Одне з ключових питань сучасної лінгвістики – дослідження категоризації світу і методів вербалізації концептів. До того ж, надважливим

20

завданням є дослідження дії концептів у свідомості представників різних культур, їх виявленні в різних мовах та вивчення культурно ціннісної інформації та концептів окремої мови. Людина має можливість розуміти себе і сприймати світ саме через мову, в якій фіксується досвід. Можна зазначити, що те, де людина проживає, які має умови, що її оточує має значний вплив на її мислення, що відбивається в мові. Проте, у свідомості кожної особистості світ сприймається через форми мови, яка є їхньою рідною. Вона визначає структури поведінки та свідомості.

Концепт є невід’ємною частиною мовної картини світу кожного народу. Як зазначалося раніше, концептосфера – це інформаційна основа когнітивної свідомості як окремої людини, так і цілого народу. Тому, найперше, що цікавить науковців у цій галузі – це базові концепти, які найкраще передають особливості мовної свідомості кожного народу.

Лінгвісти вивчають та пояснюють багато різноманітних концептів, які є

надзвичайно важливими у кожній мовній картині світу. Одним з таких соціально значущих концептів є концепт РОБОТА/WORK. Він дуже складний та багатокомпонентний. Його репрезентація в англійській мові потребує ретельного розбору та вивчення. Тому я обрала саме цей концепт для свого дослідження, в якому розглядатиму його відмінні та спільні компоненти в українській та англійській мовах.

Взагалі, культурно значущі концепти позначають явища та поняття, які переважають в певний період у свідомості суспільства. Вони відіграють одну з основних ролей у колективній та індивідуальній мовній свідомості. Ось чому їх дослідження з точки зору лінгвістики є настільки актуальним.

1.2.1. Робота як філософська категорія. Робота посідає надважливе місце. Це одна з найбільших потреб у житті кожної людини. Робота – одне з основних джерел благополуччя. Це стосується не лише матеріальної сторони, але й моральної та духовної. Одні люди працюють, тому що їм подобається процес та результат власної роботи. Інші – для фінансового забезпечення. Треті

21

відчувають потребу в самореалізації. Вони хочуть показати власні здібності. Якщо робота, яку виконує людина, приносить користь іншим, це дає для неї відчуття самовдоволення. Людина почуває себе необхідною для суспільства. Робота дає можливість зберігати ясність думок та інтерес до життя. Вона сприяє розвитку особистості, її фізичних та моральних якостей, та вдосконаленню власних вмінь, прагненню вчитися чомусь новому. А, відповідно, якщо людина самовдосконалюється, то вона робить свій вклад у процес зміни світу на краще. Праця формує спільноти людей та суспільство в цілому.

Ставлення людей до цього процесу відрізняється. Для когось робота – це просто засіб для існування, отримання коштів, забезпечення власних та сімейних потреб. Для інших праця – це марудний, нудний процес, важкий труд, ноша, яка відбирає усі сили. А для когось – це сенс усього життя, те, без чого вони не уявляють своє існування. Все залежить від людини та її відношення до роботи.

Звичайно, будь-яка робота забирає фізичні та розумові сили. Проте, всі зручності, які сьогодні є у нашому житті, якими ми користуємося і які є необхідними для того, щоб жити в комфорті, є результатом саме цього процесу. Тому вплив роботи на життя та розвиток особистості та суспільства в цілому величезний. Можна виділити умовні категорії роботи: розумова, легка, робота середньої складності, важка фізична та особливо важка фізична робота.

Відношення до роботи як однієї з основних культурних цінностей суспільства позначається певними факторами. Ці фактори лінгвісти поділяють на такі дві групи:

- функціональна категоризація;
- комунікативна (дискурсивна) діяльність [20].

Під функціональною категоризацією мається на увазі ставлення до роботи, яке формується під час досвіду людини. Він спричинений потребами або мотивацією. Комунікативна діяльність – це процес використання мови, який обмежується тимчасовими та загальними хронологічними рамками. Він

22

викликаний особливими видами соціальної діяльності індивідів, причиною якого є конкретні завдання та цілі. Цей процес проходить в досить визначених умовах, як зі сторони загальних соціально-культурних параметрів його здійснення, так і конкретних індивідуальних.

1.2.2. Концепт РОБОТА/WORK як лінгвокультурний феномен. У своїй роботі я схильюся до думки, що концепт РОБОТА/WORK – лінгвокультурний. Він відрізняється підкресленням ціннісного елемента. Як зазначалося раніше, лінгвокультурний підхід допомагає зрозуміти суть культурних концептів, яка була сформована в колективній свідомості, вивчити систему цінностей, на формування якої мав вплив культурний, мовний чи суспільний досвід людей. Це – найважливіші знання про світ, якими люди користуються несвідомо. У виникненні лінгвокультурних концептів втілюється інтерпретуюча функція мислення індивіда, яка відображається у створенні наукової термінології, типізованих назв лінгвокультурних цінностей (однією з

яких є РОБОТА).

Найпоширенішими засобами вербалізації концептів зазвичай виступають мовні одиниці, особливе місце серед яких посідають фразеологізми. Не слід вважати, що фразеологізми це суто мовне явище. Це ще й когнітивний феномен, адже образна складова фразеологізму є частиною змісту. Можна з впевненістю сказати, що фразеологія – це мовна скарбничка. Фразеологізми є культурологічно значущими та здатні образно та експресивно позначати події та явища повсякденного життя. Таким чином, вони можуть давати подіям та явищам позитивну або негативну оцінку. Фразеологізми можна описати як короткі вислови, в яких зберігаються історія, традиції, звичаї народу, відображаються самобутність його культури та побуту, відкладаються образи, притаманні для певної культури. Фразеологія дозволяє досліджувати і вивчати зв'язок між культурою та мовою.

Фразеологізми, які позначають роботу утворюють окрему групу в англійській мові. Вивчення фразеологізмів дає можливість зрозуміти, яке

23

ставлення до роботи як до праці мають люди. Таким чином, це – пряме відображення менталітету. Фразеологічні засоби, через які відображається концепт РОБОТА/WORK, несуть у собі уявлення про процес та результат роботи у мовній свідомості. Даний концепт аналізується як:

- діяльність, виконання якої вимагає певних розумових та фізичних зусиль;
- діяльність, яка виконується на постійній основі;
- результат;
- обов'язок, те, уникнути чого неможливо;
- фізична праця;
- робота, яка не приносить задоволення, є складною та виконання якої займає багато часу [19, с. 401].

Спираючись на таку класифікацію, можна сформувати групи фразеологізмів, які виступають в ролі вербалізаторів концепту РОБОТА/WORK:

- а) робота як діяльність;

б) ставлення особистості до роботи;

в) якості, які формуються в процесі виконання роботи.

Робота як діяльність – це та група фразеологізмів, у якій робота характеризується як процес, в ході якого індивід отримує позитивний результат (*work wonders* – приносити чудові результати).

Друга група фразеологізмів позначає ставлення особистості до роботи, яке може бути як негативним (*work one's fingers to the bone* – працювати, не покладаючи рук), так і позитивним (*work like a dream* – робота іде, як по маслу; ідеально працювати). Працьовитість також дуже цінується та має позитивну оцінку (*work on all cylinders* – працювати на повну силу).

До фразеологізмів, які стосуються ставлення людини до роботи і мають негативне значення відноситься перепрацьованість, сильне виснаження, причиною якого є виконання роботи (*work one's tail off* – багато та важко працювати; *work yourself to death* – працювати на знос). Людина, яка повністю

24

поринає в роботу, не дозволяє собі відпочивати та не знає у ній жодної міри також отримує негативну оцінку (хоча і у переносному значенні) (*to work long hours*; *to work one's socks off* – дуже багато працювати; *all work and no play* – лише робота, працювати без відпочинку).

До третьої групи належать фразеологізми, які характеризують якості, що отримує людина в процесі виконання певної роботи. Є певні якості, які надзвичайно високо цінуються. Серед них – старанність та впевненість у собі та своїй роботі – (*diligence is the mother of success* – старанність – запорука успіху). Ще одна якість, яка є дуже важливою – це терпіння (*Rome wasn't built in a day* – Рим не за один день збудували; все робиться не відразу). Не слід забувати про відповідальність (*never put off till tomorrow what you can do today* – не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні). Велике значення мають цілеспрямованість та досвід, де наголос робиться на тому, що наполегливість завжди приводить до позитивного результату (*little strokes fell great oaks* – крапля по краплі і камінь розбиває). Вміння працювати в колективі, певній групі людей – ще одна необхідна якість (*many hands make light work* – у гурті робити, як із

гори бігти; коли рук багато, робота йде на лад). Якщо говорити про розумову діяльність, то необхідно згадати про повторення (*repetition is the mother of learning* – повторення – основа навчання). Ці якості приводять до успіху.

Слід виділити ще одну, окрему групу фразеологізмів, які виступають в ролі вербалізаторів концепту РОБОТА/WORK – фразеологізми, які описують характер роботи. Важка (*work like a dog; work like a mule; work like a beaver; work like a slave; work like a horse* – важко працювати). У цих фразеологізмах проводиться паралель з тваринами, які виконують важку роботу (собака, мул, бобер, кінь) або рабами. Нудна робота (*scut work; donkey work*). Брудна (*dirty work; grunt work*). Втоплююча (*tedious work; leg work* – рутинна праця, яка часто передбачає пересування пішки).

До того ж, фразеологізми дуже часто носять національний характер та яскраво передають всі особливості та тонкощі в мові певного народу.

25

Важливим компонентом фразеології будь-якої мови є прислів'я та приказки. Фразеологізми зі структурою речення, в центрі яких знаходиться ідея загальності та які визначаються відносно дискурсивною самостійністю відносяться до прислів'їв. Прислів'я носять повчальний характер. Це – завершені вислови, у яких прослідковується чітка логіка. Приказки відображають емоційне відношення до того, що сказано. У реченні вони мають форму словосполучень. Пареміологія є одним з найкращих способів відображення мовної картини світу будь-якого народу.

У прислів'ях та афоризмах праця, зазвичай, розглядається як процес, в якому для досягнення гарного результату потрібно гарно її розпочати. Хороший початок є важливим і для всього процесу в цілому (*a bad beginning makes a bad ending* – поганому початку – поганий кінець). Робота сприймається як головний спосіб доходу, основа людського існування та спосіб покращення своїх фінансових можливостей (*a lazy man is the beggar's brother* – лінива людина – брат жебрака; *he that will not work, shall not eat* – хто не працює, той не їсть). До того ж, людина не просто має отримувати гроші за результати своєї роботи, а ще й покращувати свої вміння та навички, постійно розвиватися (*a good workman is*

known by his chips – хорошого працівника видно по його роботі; *as is the workman, so is the work* – який працівник, така і робота; *no cross, no crown* – щоб рибу їсти, треба у воду лізти; печені голуби не летять до губи; треба нахилитися, щоб з криниці води напитися).

Загальноприйнятною є думка, що, якщо хтось береться за виконання певної роботи, то обов'язково повинен не тільки її закінчити, а ще й гарно її виконати (*what is worth doing at all is worth doing well* – якщо і варто щось робити, то робити це добре; *never do things by halves* – почату справу доводь до кінця; ніколи нічого не роби наполовину).

Про користь праці для індивіда також часто відображено в пареміях. Вони характеризують ставлення людини до роботи, роблячи акцент на тому, що саме від того, як вона відноситься до праці, залежить результат її зусиль. Тобто робота є корисною і для морального стану особистості. Працьовитість – одна з

26

основних рис роботящої людини (*he that would eat the fruit must climb the tree* – хочеш полизати меду – не бійся бджіл). Паремії підкреслюють, що робота – це дуже марудний процес, який потребує багато сил, часу та терпіння (*constant dripping wears away the stone* – крапля довбає камінь не силою, а частим падінням).

У пареміях часто протиставляються працьовитість та лінощі (*idleness rusts the mind* – праця чоловіка годує, а лінь марнує). Часто кажуть, що для роботящої людини час біжить дуже швидко, а для ледаря – повільно (*all days are short to industry and long to idleness* – в роботі час іде швидко). Про час, який представлений для роботи, також часто чуємо у прислів'ях. Достатня кількість часу є запорукою хорошого результату (*good and quickly seldom meet* – те, що робиться швидко, рідко буває добре). Робота повинна бути виконана своєчасно, не варто довго тягнути (*a stitch in time saves nine* – один стібок, зроблений вчасно, коштує дев'яти). Часто можна знайти прислів'я, які передають систематичність праці (*feather by feather the goose is plucked* – досл перо за пером і гусак общипаний; добре роби – добре й буде). Тобто процес роботи проходить крок за кроком, робота складається з певних етапів, невеликих

частин, які в поєднанні дають результат.

Проблеми, які переслідують людину протягом виконання певної праці та певні труднощі, з якими вона стикається, також знаходять відображення у пареміях (*every path has its puddle* – тернистим шляхом до зірок; розвиток без труднощів – рідкість).

Отже, на основі аналізу, поданого вище, можна зобразити класифікацію того, як паремії описують роботу:

- а) як процес;
- б) як результат;
- в) через систематичність її виконання;
- г) через її розгляд з точки зору моральної сторони.

27

1.2.3. Порівняльні дослідження концентів. Порівняльний аналіз між українською та англійською мовою здійснюється невеликою кількістю вчених, які представляють результати своїх досліджень в працях. Відомий мовознавець Ю. Жлуктенко в 1960 році видав монографію «Порівняльна граматики англійської та української мов». Український перекладач та мовознавець І. Корунець у 2003 випустив навчальний посібник «Порівняльна типологія англійської та української мов». «Порівняльна граматики англійської та української мов» – підручник А. Левицького, опублікований у 2008 році. У цьому ж році з'являється посібник Л. Верби «Порівняльна лексикологія англійської та української мов». У 2019 виходить підручник Н. Андрейчук та О. Бабелюк «Contrastive lexicology of English and Ukrainian languages: theory and practice».

У 2017 році В. Висоцька та О. Наум проводять дослідження, результати якого подають у праці «Порівняння складності автоматичного опрацювання англійських та українських текстів з урахуванням семантики та синтаксису природних мов». Вивченням питання порівняльного аналізу між українською та англійською мовами займалися Л. Архипенко, В. Бушкова, О. Клименко та інші.

Перекладач повинен бездоганно розуміти системи обох мов. Вивчення української та англійської мов шляхом зіставлення відіграє важливу роль у

перекладі. Порівняльний метод має на меті встановити функціональні та семантичні відповідники через визначення спільних та відмінних рис в українській та англійській мовах. Порівняльний аналіз мов необхідний, так як їх розвиток та зміни відбуваються дуже стрімко. Отже, порівняльні дослідження між українською та англійською мовою проводилися, але не у великій кількості.

Безпосередньо концепт РОБОТА/WORK малодосліджений. З ним працювали лише кілька дослідників. Однією з них є І. Чернищенко [46]. До того ж, вона здійснювала порівняльний аналіз змісту концепту РОБОТА/WORK в свідомості носіїв української та англійської мов, проводила

28

психолінгвістичний експеримент, в результаті якого виділила когнітивні ознаки, на основі яких запропонувала способи вербалізації концепту. В. Кухарьонук провів дослідження щодо вербалізації концепту РОБОТА через фразеологію сучасної англійської мови [19].

Концепт в цілому вивчався багатьма лінгвістами, такими як А. Бабушкин, К. Голобородько, Н. Гришкова, О. Благодарна, А. Вежбицька, В. Карасик, Р. Лангакер, Н. Плотнікова, М. Полюжин, О. Селіванова та інші. Однак, концептів існує велика кількість. Концепт РОБОТА/WORK є базовим, проте на його рахунок зовсім мало досліджень. Саме тому я вирішила провести порівняльний аналіз лексико-фразеологічних засобів вербалізації цього концепту в англійській та українській мовах.

Отже, концепт в загальному значенні – це образи, які виникають в свідомості носія мови, коли він чує або використовує слова, найважливіші для культури, тобто ті, без яких вона не може існувати. Сукупність концептів утворює концептосферу.

Серед вчених виникло багато дискусій стосовно вербалізації концептів. Їхні думки розділилися: концепт має невербальне походження, концепт повністю вербалізований, концепт частково вербалізований. Зазвичай, концепти представлені його вербалізаторами – лексемами. Існує безліч мовних засобів для його передачі. Дефініювання – найпоширеніший процес опису концепту. Тлумачення концепту базується на різних підходах. Лінгвісти поділяють

концепти на певні види і групи та описують різноманітні методи їх дослідження. Слід пам'ятати, що різним мовам та народам притаманні власні ключові концепти.

Концепт РОБОТА/WORK – багатокomпонентний базовий концепт. Він надзвичайно важливий, адже робота – одна з найбільших потреб у житті кожної людини. Робота – одна з основних культурних цінностей суспільства. Концепт РОБОТА/WORK – пізнавальний, багаторівневий концепт-фрейм. Виокремлюють дві групи факторів, якими позначається відношення до неї: функціональна категоризація та комунікативна (дискурсивна) діяльність.

29

Фразеологізми – мовні одиниці, одні з основних засобів вербалізації концепту. Фразеологізми, які позначають роботу утворюють окрему групу в англійській мові. Фразеологічні засоби, через які відображається концепт РОБОТА/WORK, несуть у собі уявлення про процес та результат роботи у мовній свідомості. Детальне дослідження лексико-фразеологічних засобів вербалізації концепту РОБОТА/WORK та їх порівняння в англійській та українській мовах дозволить зробити важливий вклад у розвиток сучасної лінгвістики.

30

РОЗДІЛ 2

ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ РОБОТА/WORK

2.1. Засоби вербалізації концепту WORK в англійській мові Як і в українській мовній картині світу, так і в англійській концепту WORK відводиться важлива роль. Робота – одна з найбільших потреб у житті кожної людини. Соціально значущий концепт WORK є базовим. Його відображення в англійській мовній картині світу потребує детального розбору. В англійській мові існують різні засоби вербалізації концепту WORK, які будуть розглянуті у цьому підрозділі.

Головна лексема концепту – *work*. Вона виступає іменником. Відноситься до загальних назв та, у зв'язку з тим, що згідно з морфологічною будовою вона містить одну кореневу морфему, є простим іменником. Лексема *work* може вживатися як злічуваний (*The statue is a beautiful new work by the Swedish sculptor Lars Ahlander*), так і незлічуваний іменник (*I'm not going out tonight. I've got a lot of work (= work as study) to do. We've got exams next week*). Вона може мати як форму однини (*They pay me next to nothing but I really enjoy the work*), так і форму множини (*The museum has many works by Picasso as well as other modern painters*). Крім того, лексема *work* може виступати дієсловом (*The tablets will start to work in a few minutes. It's not unusual for a junior doctor to work a 70 or sometimes an 80-hour week*). Інколи лексема *work* вживається у формі прикметника (*Work hours affect salary*).

2.1.1. Тлумачення концепту WORK. Провівши лексикографічний аналіз, було знайдено словникові дефініції лексеми *work* як іменника, дієслова та прикметника.

Для свого дослідження я обрала кілька словників. У кожному з них було подано таку кількість дефініцій лексеми *work*:

а) Longman Dictionary of Contemporary English [56]

дієслово – 20

іменник – 10

б) Oxford Advanced Learner's Dictionary [61]

дієслово – 13

іменник – 14

в) Cambridge Dictionary [51]

дієслово – 7

іменник – 9

г) American Heritage Dictionary [67]

дієслово – 30

іменник – 24

прикметник – 1

д) Merriam-Webster Dictionary [59]

дієслово – 27

іменник – 21

прикметник – 3

Зробивши кількісний аналіз дефініцій можна сказати, що в словниках лексема *work* має більше дефініцій як дієслово. Тепер проаналізуємо в яких значеннях лексема *work* вживається в англomовних лексикографічних джерелах (було обрано 10 значень). Почнемо з іменника *work*:

а) діяльність, робота:

1) a job or activity that you do regularly, especially in order to earn money [56];

2) the job that a person does especially in order to earn money [61]; 3) an activity, such as a job, that a person uses physical or mental effort to do, usually for money [51];

4) such effort or activity by which one makes a living [67];

5) activity that a person engages in regularly to earn a livelihood [59].

б) місце роботи:

1) a place where you do your job, which is not your home [56];

2) the place where you do your job [61];

3) a place where a person goes specially to do their job [51];

4) one's place of employment [67];

5) one's place of employment [59].

в) обов'язки:

1) the duties and activities that are part of your job [56];

2) the duties that you have and the activities that you do as part of your job [61];

3) something that one is doing, making, or performing, especially as an occupation or undertaking; a duty or task [67].

4) a specific task, duty, function, or assignment often being a part or phase of some larger activity [59].

г) зусилля; праця, труд:

1) when you use physical or mental effort in order to achieve something [56];

2) the use of physical strength or mental power in order to do or make something [61];

3) physical or mental effort or activity directed toward the production or accomplishment of something [67];

4) sustained physical or mental effort to overcome obstacles and achieve an objective or result [59].

д) результат:

1) something that you produce as a result of doing your job or doing an activity [56];

2) a thing or things that are produced as a result of work [61];

3) something that results from a particular manner or method of working, operating, or devising [59].

е) витвір:

1) something such as a painting, play, piece of music etc that is produced by a painter, writer, or musician [56];

2) a book, piece of music, painting, etc. [61];

3) something created as a result of effort, especially a painting, book, or piece of music [51];

4) an artistic creation, such as a painting, sculpture, or literary or musical composition, or a creative result of other human activity [67];

5) something produced by the exercise of creative talent or expenditure of creative effort: artistic production [59].

ж) робота – матеріали (папери, документи):

1) the papers and other materials you need for doing work [56];

2) materials needed or used for doing work, especially books, papers, etc.
[61];

3) the material used by someone at work, or what they produce
[51]. з) косметична операція:

1) an operation to make you look younger or more attractive [56]; 2) surgery (= a medical operation) that is done to improve someone's appearance [51].

и) (*work/works*) завод, фабрика:

1) a place where things are made or industrial processes take place [61]; 2) an industrial building, especially one where a lot of people are employed [51];

3) a factory, plant, or similar building or complex of buildings where a specific type of business or industry is carried on [67];

4) a place where industrial labor is carried on [59].

к) (*works*) механізм:

1) the moving parts of a machine, etc. [61];

2) the parts of a machine, especially those that move [51];

3) internal mechanism [67];

4) the working or moving parts of a mechanism [59].

Як дієслово, лексема *work* має наступні значення:

а) працювати:

1) to do a job that you are paid for [56];

2) to do something that involves physical or mental effort, especially as part of a job; to have a job [61];

3) to do a job, especially the job you do to earn money [51];

4) to be employed; have a job [67];

5) to perform work or fulfill duties regularly for wages or salary [59]

б) приводити до результату:

1) to be effective or successful [56];

2) to have the result or effect that you want [61];

3) to succeed gradually in becoming something or cause a person or thing to

become something, either by making an effort or by making many small movements [51];

4) to have the desired effect or outcome; prove successful [67];

5) to produce a desired effect or result [59].

в) працювати, функціонувати:

1) if a machine or piece of equipment works, it does what it is supposed to do [56];

2) to function; to operate [61];

3) if a machine or device works, it operates, especially correctly and without failure, and if you work it, you make it operate [51];

4) to function; operate [67];

5) to function or operate according to plan or design [59].

г) спрацьовувати; діяти:

1) if something such as a fact, situation, or system works in a particular way, it has a particular effect on someone or something [56];

2) to have a particular effect [61];

3) to be effective or successful [51];

4) to have a given effect or outcome [67].

д) працювати; докладати зусилля:

1) to try continuously to achieve a particular thing [56];

2) to make efforts to achieve something [61];

3) to make, achieve, or pay for by work or effort [67].

е) формувати:

1) if you work a material such as metal, leather, or clay, you cut, sew, or shape it in order to make something [56];

2) to make a material into a particular shape or form by pressing, stretching, hitting it, etc. [61];

3) to shape, change, or process a substance [51];

4) to shape or forge [67];

5) to bring into a desired form by a gradual process of cutting, hammering,

scraping, pressing, or stretching [59].

ж) поступово рухатися:

1) to move into a particular state or position very gradually, either in a series of small movements or after a long time [56];

2) to move or pass to a particular place or state, usually gradually [61];

3) to proceed or progress slowly and laboriously [67];

4) move or progress laboriously [59].

American Heritage Dictionary та Merriam-Webster Dictionary тлумачать лексему *work* у формі прикметника:

– робочий:

1) of, relating to, designed for, or engaged in work [67];

2) suitable or styled for wear while working [59];

3) used for work [59];

4) involving or engaged in work [59].

Отже, базові тлумачення лексеми *work* можна поділити на три групи: 1) великі фізичні зусилля, що прикладаються для виконання певної діяльності, що семантично зближує лексему *work* з лексемою *labour*; 2) регулярна діяльність, яку виконує людина часто для того, щоб заробити гроші, що семантично зближує лексему *work* з лексемою *job*; 3) бути в дії або мати ефект, що семантично зближує лексему *to work* з лексемою *to operate*.

36

Нижче подано тлумачення цих лексем у Longman Dictionary of Contemporary English та Cambridge Dictionary.

Longman Dictionary of Contemporary English дає таке визначення лексеми *labour* як іменника:

a) work, especially physical work;

б) all the people who work for a company or in a country;

як дієслова:

a) to work hard;

б) to move slowly and with difficulty [56].

Cambridge Dictionary налічує кілька тлумачень лексеми *labour* у формі іменника:

а) practical work, especially when it involves hard physical effort; б) workers, especially people who do practical work with their hands; в) (*labours*) all the effort and hard work that have been involved in doing a particular piece of work;

у формі дієслова:

а) to do hard physical work;

б) to do something slowly with great physical or mental effort [51]. Тепер розглянемо, які тлумачення подано у цих же словниках відносно лексеми *job*:

а) the regular paid work that you do for an employer;

б) something that you are responsible for doing;

в) a particular thing you have to do, considered as work;

г) an action done by a computer [56].

Cambridge Dictionary формулює наступні визначення лексеми *job*: а)

the regular work that a person does to earn money;

б) a particular piece of work;

в) something that is your responsibility;

г) an example of a particular type [51].

37

У Longman Dictionary of Contemporary English знайдено такі тлумачення лексеми *operate*:

а) if a business or organization operates in a particular place or way, it works in that place or way;

б) if a system, process, or service operates, or if you operate it, it

works; в) to do your job or try to achieve things in a particular way;

г) if soldiers or police officers are operating in an area, they are working in that area [56].

Cambridge Dictionary тлумачить лексему *operate* наступним чином: а) to

(cause to) work, be in action or have an effect;

б) to use or control equipment or a machine or to make something work; в) if a

business, system, etc. operates in a particular way, it works or is used in that way;

г) to manage a business, service, etc. and make it work [51].

Цей етап дослідження дозволяє підтвердити те, що в якості слів-стимулів синонімічних словників, застосовуються лексеми *work, labour, job* та *to work, to labour, to operate*.

У Webster's New Dictionary of Synonyms та The Oxford Thesaurus: An A-Z Dictionary of Synonyms подають такі синоніми лексеми work: *travail, toil, drudgery, employment, occupation, calling, business, product, production; to function, to act, to behave* [70, с. 879-880 ; 68, с. 2047].

2.1.2. Похідні лексеми WORK. Наступним етапом вивчатимемо номінативне поле концепту WORK. Воно утворюється лексемою *work* та дериватами, тобто її похідними. Визначення їх значень вказує на те, що семантичний смисл, як і номінативний простір концепту, розширено.

Отже, розглянемо наявні в похідних імені концепту WORK семантичні ознаки. В етимологічно словнику Etymology Dictionary сказано: Old English *weorc, worc* "something done, discrete act performed by someone, action (whether voluntary or required), proceeding, business; that which is made or manufactured,

38

products of labor," also "physical labor, toil; skilled trade, craft, or occupation; opportunity of expending labor in some useful or remunerative way [60]. Тепер слід дослідити деривати лексеми *work*. Словотвірний аналіз дозволяє сформувати лексико-семантичне поле імені концепту WORK. У своїй роботі я використала два словники англійської мови (кожен з них позначатиметься певною цифрою): Longman Dictionary of Contemporary English [56] (далі позначатиметься цифрою **1**) та Cambridge Dictionary [51] (позначатиметься цифрою **2**) (у таблиці 2.1).

Таблиця 2.1

Деривати лексеми *work*

	1	2
--	---	---

WORKER	<p>a) someone who does a job, especially a particular type of job</p> <p>б) someone who works in an organization and who is not a manager</p> <p>B) (<i>workers</i>) the members of the working class</p>	<p>a) someone who works in a particular job or in a particular way</p> <p>б) someone who works for a company or organization but does not have a powerful position</p> <p>B) (<i>workers</i>) members of the working class</p>
WORKAHOLIC	<p>someone who chooses to work a lot, so that they do not have time to do anything else</p>	<p>a person who works a lot of the time and finds it difficult not to work</p>
WORKAHOLISM	<p>-</p>	<p>a condition that makes someone work a lot of the time and find it difficult not to work</p>
WORKING	<p>a) having a job that you are</p>	<p>a) relating to work</p>

	<p>paid for</p> <p>б) <i>old-fashioned</i> having a physical or practical job в) a mine or part of a mine where soil has been dug out in</p>	<p>б) having work</p> <p>в) operating</p> <p>г) the working parts of a machine are those that move and make it work</p> <p>д) used to refer to a plan, idea, or knowledge that is not complete but is good enough to be useful</p> <p>е) the activity of doing work ж) (<i>workings</i>) the way in which a machine or system works, and the parts and processes involved</p>
WORKABLE	<p>а) practical and effective</p> <p>б) a substance that is workable can be shaped with your hands</p>	<p>а) a workable plan or system can be used effectively</p> <p>б) a workable substance can be shaped, changed, or processed in some way</p> <p>в) likely to do or achieve what is intended</p>
WORKMAN	<p>someone who does physical work such as building, repairing things etc</p>	<p>a man who uses physical skill and especially his hands in his job or trade</p>

WORKMANLIKE	done in a way which shows skill and hard work, but may not be exciting	showing an acceptable level of skill but no great ability or style
--------------------	--	--

WORKMANSHIP	skill in making things, especially in a way that makes them look good	the skill with which something was made or done
WORKADAY	ordinary; not unusual	
WORKAROUND	a method, especially a temporary one, that you use to achieve something when the normal method is not successful. In computing, workarounds are used to solve problems with hardware or software	a way of dealing with a problem or making something work despite the problem, without completely solving it
WORKBASKET	a container for sewing equipment	a small container in which things used for sewing, such as needles, pins, and thread are kept
WORKBENCH	a strong table used for working on with tools	a strong table for working on, especially one on which objects such as pieces of wood or metal can be firmly held so that tools can be used on them

WORKBOOK	a school book containing questions and exercises	a book used in school containing text and questions and sometimes having spaces for a student to write answers in
WORKDAY	a) the amount of time that you spend working in a day	a) the amount of time a person spends doing their job on a day when they

	б) a day of the week when most people work	work б) a day on which most people go to work
WORKGROUP	-	a) a group of people who work together on a particular piece of work б) computer system that allows people to work together
WORKFARE	a system in which unemployed people have to work before they are given money for food, rent etc by the government	a government scheme under which people who receive welfare (= money from the government) and are able to work must work

WORKFLOW	the way that a particular project is organized by a company, including which part of a project someone is going to do, and when they are supposed to do it	the way that a particular type of work is organized, or the order of the stages in a particular work process
WORKFORCE	all the people who work in a particular industry or company, or are available to work in a particular country or area	the group of people who work in a company, industry, country, etc.
WORKHORSE	a person, machine, or vehicle that does a lot of work, especially when it is hard or boring	a person who does a lot of work, especially of a type that is necessary but not interesting

WORKHOUSE	a building in Britain in the past where very poor people lived if they had nowhere else to go	a building where very poor people in Britain used to work, in the past, in exchange for food and shelter
WORKLOAD	the amount of work that a person or organization has to do	the amount of work to be done, especially by a particular person or machine in a period of time

WORKMATE	someone you work with	a person who works in the same place as you, especially one who you are friendly with
WORKPLACE	the room, building etc where you work	a building or room where people perform their jobs, or these places generally
WORKOUT	a period of physical exercise, especially as training for a sport	
WORKROOM	a room in which work is done, especially making things	
WORKSHEET	a piece of paper with questions and exercises for students	
WORKSHOP	<p>a) a room or building where tools and machines are used for making or repairing things</p> <p>б) a meeting at which people try to improve their skills by discussing their experiences and doing practical exercises</p>	<p>a) a room or building where things are made or repaired using machines and/or tools</p> <p>б) a meeting of people to discuss and/or perform practical work in a subject or activity</p> <p>В) to prepare a play for being shown in a theatre</p>

		by discussing and working on different versions of it
--	--	---

WORKTOP	a flat surface for working on, especially in a kitchen	a flat surface in a kitchen, especially on top of low furniture, on which food can be prepared
WORKSTATION	a) a computer that is part of an office computer system б) the desk where an office worker works	a keyboard and screen with which a person can use a computer system, or an area in an office, factory, etc. where a single person works
WORK-SHY	a situation in which people in a particular job refuse to do any additional work as a protest	disliking work and trying to avoid it when possible
WORK-TO-RULE	a situation in which people in a particular job refuse to do any additional work as a protest	a form of protest in which employees do exactly what is stated in their contracts, and nothing more, in order to slow down production
WORK TO RULE	to protest about a situation at work by doing your job slowly, with the excuse that you must obey all the rules exactly	to arrange and perform <i>a work-to-rule</i>

В результаті дослідження було виявлено 30 дериват лексеми *work*, які подано у Longman Dictionary of Contemporary English та 32 похідні у Cambridge Dictionary, які в сполучі з лексемою *work* утворюють номінативне поле

концепту. Cambridge Dictionary пропонує більше тлумачень дериватів ніж Longman Dictionary of Contemporary English. Вони детальніше розписані та мають ширше значення. Загалом, в англійській мові виявлено 32 похідні лексеми, подані в тлумачних словниках.

Класичні, дескриптивно орієнтовані номінативні засоби вербалізації концепту WORK включають ім'я *work*, його синоніми (*labour, travail, toil, drudgery, job, employment, occupation, calling, business, product, production; operate, function, act, behave*), деривати, які характеризують роботу як процес, що потребує зусиль (*workload, workmanlike, workaholism*) та слова на позначення об'єктів та суб'єктів праці (*worker, workaholic, workman, workgroup* (варто додати: *employee, labourer, employer*)).

Розглянемо деякі словосполучення, частиною яких є лексема *work*. Вони дозволяють зробити семантичне поле концепту WORK багатшим. Нижче запропонована деяка їх частина:

- **work experience** – the experience that a person already has of working; a period of time in which a student temporarily works for an employer to get experience
- **work ethic** – the belief that work is morally good
- **work permit** – an official document that gives permission to someone who is foreign to work in a country
- **work of art** – an object made by an artist of great skill, especially a painting, drawing, or statue
- **work camp** – a camp set up for young people who voluntarily do work on a worthwhile project
- **extra work** – work falling outside the scope of the agreed upon services –
- working age** – the age at which you are neither too young nor too old to work
- **working class** – a social group that consists of people who earn little money, often being paid only for the hours or days that they work, and who usually do physical work

- **working party/group** – a small group of people, for example one chosen by a government, that studies a particular problem or situation and then reports on what it has discovered and gives suggestions
- **working week** – the days or hours that a person spends working during one week; the time when most people are working during a week, usually from Monday to Friday (*визначення взято із Cambridge Dictionary [51]*).

Важливою частиною англійської мови є фразові дієслова (phrasal verbs). Це спеціальні дієслова, які формуються додаванням одного або декількох прийменників чи прислівників, або обох, до головного дієслова; прийменники, прислівники розташовані після нього. Дослівний переклад фразових дієслів з англійської на українську мову не виконується. Тому потрібно знати їх доцільний переклад. Зазвичай, вони використовуються в неформальному, або, рідко деякі з них, в напівформальному стилі письма або мовлення. Фразові дієслова не вживаються в офіційному стилі. В ході дослідження я користуюся English Phrasal Verbs In Use: Cambridge [58] та Oxford Phrasal Verbs Dictionary [62].

- **have one's work cut out** – something that needs to be done to a person, something very difficult, it takes a lot of work to achieve a result – мати складне та тривале завдання
- **work around** – the process of solving unexpected problems that may interfere with doing something – обійти
- **work away** – keep working hard for a while – продовжувати працювати –
- work on sth/sb** – to influence or persuade someone to do something – впливати
- **work sb over** – to attack and hit someone – напасти, побити
- **work sth in** – add or include – додати
- **work sth off** – do work for another person because you owe money or that person has helped you earlier – відпрацьовувати
- **work sth out** – perform the necessary action in order to achieve the result; to calculate an answer, amount, price etc – спрацьовувати; обчислювати

- **work through** *sth* – to deal with problems or unpleasant feelings –
проходити через, справлятися
- **work up to** *sth* – gradually prepare yourself to do certain actions that are
difficult – готуватися до чогось

2.1.3. Фразеологічні засоби на позначення концепту WORK. Ідіоми в англійській мові – це витвір «народної творчості». Вони представляють англійську мову, яка пройшла через життя у всій його хаотичності. Адже ідіоми з'являються з реальності. Ідіоми, за допомогою яких відображається концепт WORK, несуть у собі інформацію у мовній свідомості англійців, яка відображає їх уявлення про роботу. Наведемо приклади таких ідіом:

- **a dead-end job** – безперспективна робота
- **burn the candle at both ends** – «вигорати» на роботі; дуже важко працювати
- **do the lion's share of the work** – виконувати велику частину роботи –
- get one's foot in the door** – зробити перший крок до досягнення мети –
- have a lot on one's plate** – мати багато справ
- **keep one's nose to the grindstone** – працювати не покладаючи рук; довго і важко працювати
- **out of work** – безробітний
- **pull one's weight** – робити свою справу; виконувати свою частину роботи
- **put one's shoulder to the wheel** – енергійно взятися за виконання роботи
- **roll up one's sleeves** – закачувати рукави; налаштуватися на старанну роботу
- **to work with the left hand** – працювати абияк; недбало ставитися до справи
- **wear many hats** – займатися кількома справами одночасно; виконувати різні види роботи

– **work all the hours that God sends** – працювати так довго, наскільки це можливо; багато працювати

– **work for peanuts** – працювати за безцінь; отримувати маленьку заробітну плату за виконану роботу

– **work hand in hand** – працювати пліч-о-пліч, разом

– **work like a dog / a mule / a beaver / a horse** – важко працювати; гарувати; працювати без відпочинку

– **work like a dream** – ідеально працювати

– **work one's tail off** – наполегливо працювати

– **work one's fingers to the bone** – працювати, не покладаючи рук; важко працювати

– **work out (for the best)** – закінчитися успіхов; принести результати – **worked up a sweat** – працювати у поті чола; виконувати важку, виснажливу роботу

Ніщо інше не характеризує культуру так яскраво та чітко як її мова. Прислів'я та приказки це ті складові мови, які найкраще відображають цінності суспільства. Проведемо пареміологічний аналіз англійської мови та нижче розглянемо деякі з них.

Робота – як процес описана в наведених англійських прислів'ях та приказках:

– If a job is worth doing it is worth doing well.

– Actions speak louder than words.

– He works best who knows his trade.

– Slow and steady wins the race.

– A good beginning is half the battle.

– He that would eat the kernel must crack the nut.

– A good beginning makes a good ending.

– When you go in search of honey you must expect to be stung by bees.

– The early bird catches the worm.

– Early start makes easy stages.

Робота – один з основних способів доходу:

- a) He who does not work neither shall he eat.
- б) Money doesn't grow on trees.
- в) No bees no honey, no work no money.
- г) A horse that will not carry a saddle must have no oats.
- д) Poverty waits at the gates of idleness.

Праця – передумова розвитку:

- As is the workman, so is the work.
- The work shows the workman.
- Such carpenters, such chips.

Праця приносить користь. Таке ставлення суспільства відображено в наступних пареміях:

- a) Practice makes perfect.
- б) Constant occupation prevents temptation.
- в) Where there's a will, there's a way.

Працьовитість допомагає розвиватися, вдосконалюватися та покращувати власні результати. Для англійців така риса є дуже важливою. Тому на її позначення в англійській мові існує безліч прислів'їв та приказок: – A cat in gloves catches no mice.

- He who would catch fish must not mind getting wet.
- No pains, no gains.
- A busy bee has no time for sorrow.
- No sweet without sweat.
- He that would eat the fruit must climb the tree.
- Gardens are not made by sitting in the shade.
- No cross, no crown.
- The best fish swim near the bottom.
- Nothing to be got without pains.

Проте часто лінь перемагає бажання працювати. Тому в англійській мові можна

знайти багато прислів'їв та приказок про лінощі:

49

- a) The sleeping fox catches no poultry.
- б) A lazy dog finds no bone.
- в) Idle folks lack no excuses.
- г) A lazy man is the beggar's brother.
- д) A bad workman always blames his tools.
- е) The lazy ox drinks dirty water.
- ж) The cat would eat fish and would not wet her paws.
- з) Idle folk have the least leisure.
- и) A lazy sheep thinks its wool heavy.

Англійська мова накопичує прислів'я та приказки, в яких протиставляються працьовитість та лінь:

- Idleness rusts the mind.
- A little along is better than a long none.
- The lazybones must work twice.

Праця вимагає терпіння, наполегливості та старанності: а)

- Diligence is the mother of success.
- б) An oak is not felled at one stroke.
- в) Feather by feather a goose is plucked.
- г) Little strokes fell great oaks.
- д) Rome wasn't built in a day.

На думку англійців, достатня кількість часу, неквапливість та уважність у роботі дозволяє досягнути чудових результатів. Проте робота має бути виконана своєчасно, не слід відкладати справи на потім:

- Haste makes waste.
- Good and quickly seldom meet.
- A stitch in time saves nine.
- Never put off until tomorrow what you can do today.

Прислів'я та приказки про роботу займають важливе місце в англійській мові

та культурі. Вони характеризують різні сторони праці, ставлення народу до роботи, описують якості, які вона виробляє. Тому прислів'я та приказки

50

безсумнівно є незамінними фразеологічними засобами вербалізації концепту WORK.

Англійська мовна картина світу яскраво відображається в цитатах відомих людей про роботу:

– All wealth is the product of labor.

John Locke

– Nothing will work unless you do.

Maya Angelou

– It is the working man who is the happy man. It is the idle man who is the miserable man.

Benjamin Franklin

– Working hard and working smart sometimes can be two different things.

Byron

Dorgan

– Working hard is very important. You're not going to get anywhere without working extremely hard.

George Lucas

– All labor that uplifts humanity has dignity and importance and should be undertaken with painstaking excellence.

Martin Luther King, Jr.

– Honest labor bears a lovely face.

Thomas Dekker

У ході дослідження проведення експерименту відбувалося і відносно вивчення асоціативного поля концепту WORK. Його учасниками стали 5 жителів Канади, віком від 21 до 32 років. Я запропонувала їм дати визначення терміну *work* та назвати 5 слів, які вони асоціюють з лексемою *work*. У результаті, учасники

назвали 25 слів (з них 20 іменників та 5 дієслів). 2 з 5 сказали: *work – a need, an activity, as a result of which a person receives money; activities you need to do to support yourself and your family* (робота – потреба, діяльність, в результаті виконання якої людина отримує гроші; діяльність, яку

51

необхідно виконувати для того, щоб утримувати себе та сім'ю). 1 учасник дав наступну відповідь: *work brings great pleasure* (робота – це те, що приносить велике задоволення). Інший учасник експерименту пояснив, що для нього *work is a field where he can express himself and share his own ideas with other people* (робота – поле, де він може самовиражатися та ділитися власними ідеями з іншими людьми). Ще один канадієць відповів наступним чином: *work is an activity that takes a lot of energy, both physical and moral* (робота – це діяльність, яка забирає багато сил, як фізичних, так і моральних).

Що стосується асоціативних лексем, найбільш вживаною є лексема *job*. Рідше було названо слова *money, business, occupation, development, progression, movement, labour*. Ще рідше лексему *work* канадійці асоціюють зі словами *satisfaction, success, necessity, stress*. Щодо дієслів, найпопулярнішими є *to act, to progress*. Один учасник експерименту – *to make an effort*.

Провівши експеримент можна стверджувати, що для канадців робота, перш за все, це спосіб заробітку коштів та задоволення потреб. Безсумнівно, кожен керується власною метою, заради якої виконує певну роботу. Для одних – це можливість самовдосконалення, постійного розвитку. Для когось – діяльність, яка приносить задоволення, те, що дає можливість досягнути успіху (позитивне ставлення). Для інших – потреба, на виконання якої потрібно витратити багато зусиль (негативне значення).

Концепт складається з ядра, навколоядерної зони та периферії. Периферія включає базові шари (ближня периферія) та інтерпретаційне поле (дальня периферія). Така схема отримала назву польова модель концепту [31, с. 10]. Дослідження таких схем допомагає при проведенні аналізу концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах. На рис. 2.1 зображено польову модель концепту WORK, яка була здійснена на основі проведеного

Навколоядерна зона

result of work
 artistic creation
 material papers

ядро

job regular activity necessity
 to succeed **work** labour
 way to earn money
 place of employment duty
 use of physical or mental effort
 have the desired effect
 hard-working

Дальня периферія

business calling patience readiness
 for possible defeats occupation
 idleness improving results
 accuracy self-confidence
 diligence persistence
 opportunity to share ideas
 deliberation

Ближня периферія

development satisfaction
 progression
 success stress worker movement
 employer self-fulfillment
 workaholic self-expression
 prosperity employee exhaustion

Рисунок 2.1 Польова модель концепту WORK

Отже, концепт WORK займає важливе місце в англійській мовній картині світу. Базові тлумачення лексеми *work* можна поділити на три групи: 1) великі фізичні зусилля, що прикладаються для виконання певної діяльності, що семантично зближує лексему *work* з лексемою *labour*; 2) регулярна діяльність, яку виконує людина часто для того, щоб заробити гроші, що семантично зближує лексему *work* з лексемою *job*; 3) бути в дії або мати ефект, що семантично зближує лексему *to work* з лексемою *to operate*.

Серед слів-стимулів синонімічних словників використовуються лексеми *work, labour, job* та *to work, to labour, to operate*. Лексема *work* та її деривати утворюють номінативне поле концепту WORK. Слово *work* входить до складу багатьох словосполучень. Фразові слова, фразеологізми, прислів'я та приказки про роботу займають значне місце в англійській мові. Вони передають ставлення народу до роботи, описують особливості та різні сторони роботи як процесу, результату та впливу на людину. Ці засоби вербалізації концепту WORK допомагають зрозуміти культуру англійського народу через його мову.

2.2. Засоби вербалізації концепту РОБОТА в українській мові Концепт РОБОТА в українській мовній картині світу займає надважливе місце. Це – один з головних концептів. Адже робота – основний спосіб існування для кожної людини. Ставлення українців до роботи, виконання цього процесу чітко вказують на те, що українці – надзвичайно працьовиті люди. Оскільки робота посідає одне з перших місць в житті українського народу, існує велика кількість засобів вираження даного концепту в українській мові. Перш за все, розглянемо граматичне значення головної лексеми концепту – *робота*. Дана лексема виступає іменником. Вона може вживатися як в однині (*Наукова робота вимагає від людини всіх її думок і почуттів* (Ю. Шовкопляс)) [37], так і в множині (*Усі, хто тільки міг працювати, поїхали десь на земляні роботи, щоб ровами загородити шлях ворожим танкам* (П. Панч)) [37]. Лексема *робота* має постійне значення – жіночий рід, адже вона не може набути чоловічого чи середнього роду. Проте, значення однини в називному відмінку є змінним (*роботи, роботі, роботами*). Граматичне значення слова супроводжує його лексичне значення. Лексичне значення слова – це його зміст, відображення якого здійснюється в людській свідомості. Воно закарбовує в свідомості уявлення щодо певного предмету чи явища.

2.2.1. Тлумачення концепту РОБОТА. Дефініювання – найпоширеніший процес опису концепту. Його суть полягає у тому, що він дає

визначення ознак концепту через дефініції. Слід зазначити, що кожна з них характеризує особливості певного значення. Проте, чіткий та повний опис виконується лише через комплексне вивчення дефініцій. Отже, у дослідженні застосовується лексикографічний метод. Він вважається одним з головних. Головна мета даного методу полягає в тому, що проводиться досліджування даних, поданих у тлумачних словниках, адже саме в них криється смислове значення основних слів концепту, що дає змогу охарактеризувати їх складові.

Словник української мови Б. Грінченка 1907-1909 рр. дає лише 3 визначення цієї лексеми:

а) работа, трудъ, дѣло, занятіє. *Яка плата, така й работа. Субота не работа — помий, помаж та й спати ляж. Цілісінський день у роботі*; б) издѣліе, произведете, работа. *По роботі пізнати майстра*; в) соб. работники. *Одчиняй, пане, ворота, їде твоя работа* [9, с. 2269]. Великий тлумачний словник сучасної української мови, укладений у 2005 р., подає 9 визначень лексеми *робота*:

а) процес, дія, функціонування;

б) чиєсь виконання чого-небудь, чийсь труд;

в) *тільки мн.* та чи інша діяльність щодо виготовлення, створення, обробки чого-небудь. Місце, де відбувається така діяльність. Примусова праця як метод покарання, впливу на засуджених;

г) коло занять, обов'язків, те, чим зайнятий хто-небудь; справа, діло. д) праця, заняття, служба на якому-небудь підприємстві, в якійсь установі як засіб існування, джерело заробітку;

е) те, що підлягає виконанню, здійсненню. Заходи для виконання, здійснення чого-небудь. Те, над чим працює хто-небудь; предмет праці; ж) з *означ.* спосіб, манера, стиль виконання, виготовлення чого небудь;

з) продукт чиєїсь праці; виріб, твір;

и)фіз. кількісна характеристика перетворення будь-якого виду енергії на інші її види [4, с. 1229].

Основні тлумачення лексеми *робота* можна поділити на дві групи: 1)

певні зусилля, які використовуються, щоб щось виконати, що семантично зближує лексему *робота* з лексемою *праця*; 2) діяльність, якою хтось займається, що семантично зближує лексему *робота* з лексемою *справа*.

Тепер розглянемо тлумачення цих лексем у тих ж словниках. Отже, у словнику української мови Б. Грінченка є лише одне визначення лексеми *праця*: – Трудь, работа. Шевч. 133. Котл. Ен. VI. 87. *Кричить пробі її мати, щоб дівчину рятувати, каже, що за працю тую я дівчину подарую* [9, с. 2088]. Великий тлумачний словник сучасної української мови дає наступні тлумачення лексеми *праця*:

а) діяльність людини; сукупність цілеспрямованих дій, що потребують фізичної або розумової енергії і мають своїм призначенням створення матеріальних та духовних цінностей; труд;

б) трудовий процес певного фахівця;

в) певний вид оплачуваної трудової діяльності; робота, служба за наймом як засіб існування, джерело заробітку;

г) зусилля, напруження;

д) матеріалізований результат якоїсь роботи, діяльності. Літературний твір, наукова робота або витвір мистецтва;

е) робота, функціонування машин і механізмів [4, с. 1103].

Нижче наведено визначення лексеми *справа*:

– робота, заняття людини, пов'язані з розумовим або фізичним напруженням; те, що робить людина, чим займається; діло, праця. Робота, заняття і т. ін., пов'язані з виробництвом, службою, громадськими обов'язками і т. ін.;

– задум, намір зробити, здійснити, виконати і т. ін. що-небудь; – те, що безпосередньо стосується кого-небудь, входить у його завдання; – спеціальність, професія, коло занять, певна галузь знань або навичок; – питання або ряд питань, які вимагають розв'язання;

– явище, подія, факт і т. ін. суспільного або особистого життя, що пов'язані з чим-небудь, супроводять або викликають що-небудь, впливають на

щось [4, с. 1376].

Словник української мови Б. Грінченка налічує 5 визначень лексеми *справа*:

- а) дѣло, дѣйствіе. *В той час була честь, слава — військова справа*; б) дѣло, тяжба, судебный процессъ. *Нехай судці розберуть тую справу*; в) въ ариѳметикѣ: дѣйствіе. *Чотири справи з арифметики*;
- г) у Мирнаго: актъ, дѣйствіе сценическаго произведенія. *Перемудрив. Комедія в пяти справах*;

Комедія в пяти справах;

д) необходимые для какого либо дѣла инструменты, снаряды. *«Заграв би вам, та бачите — справи нема, справи. Учора був на базарі — кобза зопсувалась, розвалилася» — А струни? — «Тільки три осталося»*. Шевч. [9, с. 2491].

Такий поділ дозволяє виявити так званий каркас лексичних та фразеологічних одиниць, які представляють концепт РОБОТА та застосовувати лексеми *робота, праця, справа* в якості слів-стимулів синонімічних словників. У практичному словнику синонімів української мови та короткому словнику синонімів української мови вказуються такі синоніми лексеми *робота*: *труд, заняття, діло, виріб, твір, замовлення* [13, с. 353; 10, с. 158].

2.2.2. Деривати лексеми РОБОТА. Наступним кроком дослідження є вивчення номінативного поля концепту РОБОТА. Номінативне поле концепту – це мовні засоби, які у своїй скупності узагальнюють концепт, наголошуючи на тому, що він вербалізується засобами, абсолютно різними за своїм рівнем. Це – фразеологічні, лексичні одиниці, схеми речень, тексти та їх сукупність. За своїм характером номінативне поле є комплексним.

Номінативне поле концепту РОБОТА утворюється лексемою *робота* та дериватами, тобто її похідними. Визначення їх значень вказує на те, що семантичний смисл, як і номінативний простір концепту, розширено. Отже,

розглянемо наявні в похідних імені концепту РОБОТА семантичні ознаки. В етимологічно-семантичному словнику української мови зазначено: *робота* –

давнє *робота* визначало перше неволю, полон, рабство, потім службу, працю невільника, раба і накінець працю взагалі [27, с. 182].

Тепер слід дослідити деривати лексеми *робота*. Словотвірний аналіз дає можливість побудувати лексико-семантичне поле імені концепту РОБОТА. Для свого дослідження я використала словники (кожен з них позначатиметься певною цифрою): великий тлумачний словник сучасної української мови [4, с. 1228-1229] (далі позначатиметься цифрою **1**) та словник української мови [37] (позначатиметься цифрою **2**) (у таблиці 2.2).

Таблиця 2.2

Деривати лексеми робота

	1	2
РОБІННЯ	<i>заст.</i> праця, труд	-
РОБІТНИК	людина, зайнята фізичною працею у сфері матеріального виробництва. Одна із соціальних верств суспільства	а) той, хто створює матеріальні цінності, працюючи на промисловому підприємстві. У капіталістичному суспільстві – представник експлуатованого класу, позбавлений засобів виробництва; пролетарій. У соціалістичному суспільстві – людина, що працює за фахом і

		<p>належить до робітничого класу, який володіє загальнонародною власністю на засоби виробництва і є керівною силою держави. Той, хто здійснює нескладну, допоміжну фізичну роботу</p> <p>б) той, хто працює, трудиться; трудівник</p> <p>в) людина, зайнята в якій небудь певній галузі діяльності</p> <p>г) той, хто найнявся до кого-небудь працювати на нього; наймит</p>	
РОБІТНИЦЯ	<p>жіночий рід до <i>робітник</i>. / <i>Хатня (домашня) робітниця</i> – жінка, яка виконує всю хатню (домашню) роботу в кого-небудь за наймом</p>		
РОБІТНИЦТВО	<p><i>збірн.</i> люди, які належать до робітничого класу; робітники</p>		
РОБІТКОМ	скорочення: робітничий комітет	скорочення: робітничий комітет	
РОБІТЛИВИЙ	працелюбний, роботящий	-	

РОБІТНИЙ	<p>а) працюючий</p> <p>б) який працює; трудящий</p> <p>в) признач., відведений для роботи і робітників</p>
-----------------	--

РОБІТНИЧО СЕЛЯНСЬКИЙ	<p>а) який складається з робітників і селян</p> <p>б) який виражає й захищає інтереси робітників і селян</p>
РОБІТНИЧИЙ	<p>прикм. до <i>робітник</i>. Власт., притаманний робітникові. Характерний для робітника. Який складається з робітників. Який очолює маси робітників, виражає і захищає їх інтереси. Здійснюваний робітниками. Признач. для робітників. Заселений робітниками, в якому живуть робітники</p>
РОБІТНЯ	<p>майстерня, цех</p>

<p>РОБИТИ</p>	<p>а) займатися якою-небудь справою, діяльністю. У <i>сполуч. з ім. у знах. в.</i> – уживається в знач.: виконувати, здійснювати те, що виражено іменником. У <i>сполуч. із словами на позначення міри, кількості</i> – уживається в знач.: виконувати роботу, дію у вказаному обов'язі. Обробляти (землю)</p> <p>б) виготовляти, виробляти що-небудь. Створювати мистецькі вироби, твори</p> <p>в) діяти, поводитися яким-небудь способом, чином. Уживати якихось заходів. Подавати допомогу кому-небудь</p> <p>г) перетворювати кого-, що-небудь у когось, щось. Надавати кому-, чому-небудь певних властивостей, якостей, ознак, якогось вигляду. Примушувати кого-небудь бути кимсь. Характеризувати кого-небудь певним чином</p> <p>д) приводити до чого-небудь, спричиняти, викликати щось. Заподіювати, чинити кому-небудь зло, завдавати болю і т. ін. Створювати що-небудь е) займатися якою-небудь, перев. фізичною, працею;</p>
----------------------	--

	<p>працювати. Використовувати кого-, що-небудь як силу, засіб, знаряддя праці</p> <p>ж) обслуговувати кого-небудь своєю працею. Працювати де-небудь, перебувати на службі, роботі. Перебувати на якійсь посаді</p> <p>з) перебувати в дії, діяти, виконуючи своє</p>
--	--

	призначення; функціонувати	
РОБЛИВО	виріб, продукт праці	-
РОБЛЕНИЙ	позбавлений природності; удаваний. Позбавлений щирості, відвертості; нещирий. Штучний, ненатуральний	
РОБЛЮВАТИ	створювати	-
РОБОТИЗНА	а) те саме, що робота б) панщина	
РОБКОР	-	скорочення: робітничий кореспондент
СПІВРОБІТНИК	а) той, хто працює разом із ким-небудь, допомагає йому в якійсь справі б) особа, що працює в якійсь установі; службовець. Особа, що бере участь як автор у роботі періодичного або багатотомного видання в) (<i>науковий</i>) – посада працівника науково-дослідної установи, а також особа, що займає цю посаду	
СПІВРОБІТНИЦТВО	а) спільна діяльність, спільні дії б) праця в якій-небудь установі. Участь як автора в роботі якогось друкованого органу	
СПІВРОБІТНИЦЯ	жіночий рід до <i>співробітник</i>	
СПІВРОБІТНИЧАТИ	а) займатися якоюсь діяльністю, працювати разом із ким-небудь б) бути співробітником якої-небудь установи. Брати	

	участь як автор у роботі якогось друкованого
--	--

	органу	
РОБОТОДАВЕЦЬ	той, хто дає, пропонує кому-небудь роботу, наймає робочу силу	
РОБОТОЗДАТНИЙ	здатний працювати; здатний виконувати якусь роботу	-
РОБОТЯГА	роботяща, працююча людина. Робітник, робітниця	
РОБОТУХА	працююча жінка	те саме, що <i>роботяга</i>
РОБОТЯЩИЙ	старанний, завзятий у праці; працюючий. Належний, власт. працюючим людям	
РОБОЧИЙ	<p>а) який працює, живе своєю працею; трудовий. У знач. ім. робочий. Робітник</p> <p>б) який використовується для корисної роботи, на який лягає основне навантаження під час роботи (про тварин і бджіл). Який забезпечує дію, функціонування чогось, приводить у рух що небудь (про механізм та його частини). Пов'язаний з корисною роботою, дією чого-небудь</p> <p>в) який уміє добре працювати, трудитися; працюючий, роботящий. Який свідчить про працюючість кого-небудь</p> <p>г) стос. до роботи (<i>робочий стаж</i>). Признач. для роботи. Сприятливий для роботи (<i>робочий настрій</i>). Який використовується як безпосереднє керівництво для роботи. Встановлений, відведений для роботи (про час)</p> <p>д) Те саме, що <i>робітничий</i></p>	
РОБУЧИЙ	а) робочий	робочий

Отже, великий тлумачний словник сучасної української мови подає 26 дериват, які в сполучі з лексемою *робота* формують номінативне поле концепту. У словнику української мови запропоновано 22 похідні. В загальному, в українській мові існує 27 похідних лексем, поданих в тлумачних словниках.

Можна дійти висновку, що ім'я *робота*, його синоніми (*праця, справа, труд, заняття, діло, виріб, твір, замовлення*), частиномовні деривати, які характеризують певні частини роботи як процесу (*робіння, роботизна, робливо*) та слова на позначення об'єктів та суб'єктів праці (*робітник, робітниця, роботодавець, робочий* (сюди ж слід включити: *працівник, працівниця, працедавець*)) є класичними номінативними засобами вербалізації концепту РОБОТА – дескриптивно орієнтованими.

Лексема *робота* є частиною деяких сталих словосполучень. Вони значно розширюють семантичне поле концепту РОБОТА в українській мові. Ось деякі з них:

- **лежача робота** – робота, яка не потребує зусиль, напруження сил –
- мокра робота (справа)** – злочин, переважно пов'язаний із вбивством –
- панська робота** – робота на панів
- **єгипетська робота** – тяжка, виснажлива праця
- **задавати роботи** – обтяжувати кого-небудь нелегкими, неприємними справами
- **робота лежить** – не здійснюється, не виконується те, що потрібно комусь зробити
- **робота не береться** – не хочеться працювати, робити кому-небудь –
- робота виходу** – найменша енергія, необхідна для видалення електрона з твердого тіла або рідини у вакуум (*визначення взято із словника української мови [37]*).

2.2.3. Фразеологічні засоби на позначення концепту РОБОТА. Як було зазначено раніше, фразеологізми – один з найпоширеніших засобів вербалізації

63

концепту. Можна сказати, що це – короткі вислови, в яких зберігаються історія, традиції, звичаї народу, відображаються самобутність його культури та побуту, відкладаються образи, притаманні для певної культури. Фразеологізми є неklasичними номінативними засобами вербалізації концепту РОБОТА.

Фразеологічні засоби, через які відображається концепт РОБОТА, несуть у собі уявлення про процес та результат роботи у мовній свідомості українського народу. У своєму дослідженні я використовую фразеологічний словник української мови [43, с. 740] та словник фразеологізмів української мови [38, с. 601]:

- **бочка Данаїд** – марна, нескінченна, непродуктивна праця. Безплідна робота
- **везти на шії** – дуже багато працювати на кого-, що-небудь, утримувати когось своєю працею
- **гнути спину** – дуже важко працювати. Виявляти покірність, запобігати, підлещуватися
- **золоті руки** – майстер своєї справи, здібна людина, яка вміє все робити – **зробити з лемеша пшик** – велику справу, річ перевести на дрібницю – **і швець, і жнець, і на дуді грець** – той, хто вміє все робити, вправний, тямущий в будь-якій справі
- **майстер на всі руки** – уміла, здібна до всього людина, тямуща у будь якій справі
- **не варт товар роботи** – про невігідну справу, яка не виправдує затрачених на неї часу, зусиль
- **покласти першу цеглину** – започаткувати щось, розпочати щось нове – **працювати не покладаючи рук** – дуже старанно трудитися – **працювати, засукавши рукава** – ретельно і старанно виконувати справу

– **робити погоду** – вирішально впливати на що-небудь, бути визначальним

64

– **робити своє (діло)** – виконувати те, що належить, що потрібно, необхідно

– **розмотати клубок** – розкривати, з'ясовувати суть складної, вигадливої справи

– **рук не чути** – бути надзвичайно втомленим

– **сізіфова робота (праця)** – безплідна, важка, безглузда робота, що постійно повторюється (нескінченна)

– **товкти воду в ступі** – займатися чимось непотрібним, марно гаяти час – **тягнути лямку** – займатися важкою, одноманітною, набридливою справою.

Терпляче виконувати важку, невдячну роботу. Важко працювати – **уганяти коло роботи** – працювати із запалом, з завзяттям

– **чужими руками жар загібати** – користуватися чужою працею в своїх власних інтересах.

Прислів'я та приказки – важлива частина фразеології будь-якої мови, включаючи українську. Вони показують характер народу, те, чи позитивно, чи негативно люди ставляться до роботи, чи люблять працювати чи ледарювати. Прислів'я та приказки – це один з найкращих способів відображення мовної картини світу будь-якого народу. Проведемо пареміологічний аналіз української мови та розглянемо деякі з них. *(Використовуються збірник «Українські приказки, прислів'я і таке інше» [42] та збірка «Народ скаже – як зав'яже»: Українські народні прислів'я, приказки, загадки, скоромовки [23]).*

Робота – як процес характеризується такими прислів'ями та приказками:

– Добрий початок – половина діла.

– Труд чоловіка кормить.

– Без діла жить – тільки небо коптить.

– Де нема праці, там сади не цвітуть.

– Треба нахилитися, щоб з криниці води напиться.

– Хто працює, той і врожай збирає.

– Хто робить криво, той ходить певно.

– Як дбаєш, так і маєш.

– Без роботи день роком стає.

– Гірка праця, та хліб солодкий.

– Діло майстра величає!

– Нікому сама птаха в руки не летить.

– Гірко заробиш – солодко з'їси.

– Хто літом працює до поту, зимою поїсть в охоту.

– Корінь праці гіркий, але овоч солодкий.

– На дерево дивись, як родить, а на чоловіка, як робить.

– Щоб рибу їсти, треба у воду лізти.

– Без трудів не їстимеш пирогів.

– Роботі як не сядеш на шию, то вона тобі сяде.

– Не побігаєш – не пообідаєш.

– Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють.

– Печені голуби не летять до губи.

– Не кажи гоп поки не перескочиш.

– Яка кроква, така й лата, яка праця, така й плата.

Прислів'я та приказки про користь праці:

а) Від дощу земля зеленіє, від праці народ багатіє.

б) Щастя і труд поряд живуть.

в) Аби руки і охота, буде зроблена робота.

г) Там щастя не диво, де працюють неліново.

д) В умілого і долото рибу ловить!

е) Якщо добре працюватимеш, честь і славу матимеш.

Однією з головних рис роботящої людини є працьовитість. Тому в народі існує безліч прислів'їв та приказок на її позначення:

– Роботящі руки гори вернуть.

– Хочеш їсти калачі – не сиди на печі.

– Добре в світі тому жити, хто працьовитий.

– Під лежачий камінь вода не тече.

– Терпіння і труд все перетруть.

– Хто рано підводиться, за тим і діло водиться.

Проте, перепрацьованість, сильне виснаження, причиною якого є виконання роботи у прислів'ях та приказках мають негативне значення: а) Із шкури вилазить – так робить.

б) Не літа зсушили тіло, а від праці помарніло.

в) Ніколи і носа втерти.

Часто працьовиті люди порівнюються з тваринами:

– І мишка в свою норку тягне корку.

– Вовка ноги годують.

– Малий хробак і великого дуба підточить.

– Бджола мала, а й та працює.

– Рання пташка росу оббиває.

– Мала мураха тілом, та велика ділом.

– Мураха невелика, та гори копає.

Існує багато прислів'їв та приказок про лінощі:

а) Білі руки роботи бояться.

б) Від роботи й коні дохнуть (*використовується для виправдання ліні*).

в) Ледачий двічі робить, а скупий двічі платить.

г) Ледачому будь то й кури загребуть.

д) Лінивий у своїй хаті змокне.

е) Лінивому все ніколи.

ж) Лїнь людину не годує.

з) На язик гарячий - до роботи ледачий.

и) Сонливого не добудишся, лінивого не дошлешся.

к) У ледачого хазяїна і чоботи з ніг украдуть.

л) У ледачого пасічника і бджоли ледачі.

м) Хто ледащо, тому й їсти нема що.

В українських прислів'ях та приказках часто протиставляються працьовитість

та лінощі:

– Маленька праця краща за велике безділля.

67

– Праця чоловіка годує, а лінь марнує.

– Не кайся рано встати, а кайся довго спати.

В українській мові існує багато прислів'їв та приказок про роботу. Вони передають різні аспекти праці, її розуміння людьми, відображення в свідомості. Можна з впевненістю сказати про те, що прислів'я та приказки є важливими фразеологічними засобами вербалізації концепту РОБОТА.

Крім того, мовна картина світу українського народу відображається в цитатах відомих українців:

– Хоча б над тобою було сто вчителів – вони будуть безсилі, якщо ти не зможеш сам змусити себе до праці і сам вимагати її від себе.

В. Сухомлинський

– Роби те, до чого народжений.

Г. Сковорода

– Щоб прийшло на землю сподіване щастя, треба великої праці. М.

Коцюбинський

– Лиш праця світ таким, як є, створила. Лиш в праці варто і для праці жити.

Іван Франко

У ході мого дослідження був проведений експеримент, метою якого було визначення асоціативного поля концепту РОБОТА. Його учасниками стали 5 українців, віком від 20 до 30 років. Я запропонувала їм пояснити, що таке *робота* та назвати 5 слів, які вони асоціюють з лексемою *робота*. У результаті, учасники назвали 25 слів (іменників). 3 з 5 сказали, що робота – джерело доходу; діяльність, яку людина виконує для того, щоб отримати гроші; діяльність, яку потрібно виконувати для задоволення власних потреб. 1 учасник дав наступну відповідь: робота – це обов'язок, який необхідно виконувати. Ще один учасник експерименту пояснив, що для нього робота – це діяльність, завдяки якій можна розвиватися та вдосконалювати власні навички та вміння.

Щодо асоціативних лексем, найчастіше вживаною є лексема *праця*. Рідше названо слова *труд*, *втома*, *гроші*, *задоволення*, *стрес*, *успіх*. Також лексему

68

робота учасники асоціюють зі словами *обов'язок*, *заняття*, *зарплата*, *напруження*, *розвиток*.

Дане дослідження є досить вузьким. Проте, виходячи з нього, можна дійти висновку, що для українців *робота*, в першу чергу, це спосіб отримання доходу та забезпечення потреб. Для одних – це задоволення, засіб для досягнення успіху, спосіб самореалізуватися та розвиватися (позитивне ставлення). Для інших – обов'язок, який забирає багато сил, енергії та часу, приносить багато стресу та втоми, є джерелом напруження (негативне значення).

На основі дослідження концепту РОБОТА сформуємо його польову модель, як це показано на рис. 2.2.

Концепт РОБОТА відіграє надважливу роль в українській мовній картині світу. Основні тлумачення лексеми *робота* можна поділити на дві групи: 1) певні зусилля, які використовуються для виконання певних дій, що семантично зближує лексему *робота* з лексемою *праця*; 2) діяльність, якою хтось займається, що семантично зближує лексему *робота* з лексемою *справа*.

Серед слів-стимулів синонімічних словників виділяються лексеми *робота*, *праця*, *справа*. Номінативне поле концепту РОБОТА утворюється лексемою *робота* та дериватами, тобто її похідними, яких, в тлумачних словниках, налічується 27. Лексема *робота* є частиною деяких сталих словосполучень. Фразеологізми, через які передається концепт РОБОТА, відображають уявлення про процес та результат роботи у мовній свідомості українського народу. Українська мовна картина світу вивчається через прислів'я та приказки, які слугують засобами вербалізації концепту РОБОТА.

Отже, щодо засобів вербалізації концепту WORK в англійській мові, основну їх частину становлять лексеми, сталі словосполучення, фразові дієслова, ідіоми, прислів'я та приказки. Варто додати, що в цитатах людей певного народу також чітко читається ставлення людей до роботи і взагалі те, що таке робота для них. Словотвірний аналіз дозволяє сформувати лексико семантичне поле імені концепту WORK.

В результаті того, що робота займає одне з перших місць в житті українського народу, існує велика кількість засобів вираження даного концепту в українській мові. Це лексеми, словосполучення, фразеологізми, прислів'я, приказки. Головна лексема *робота* має багато похідних, дослідження яких дозволяє сформувати номінативне поле концепту РОБОТА. В українській мові існує безліч синонімів. У фразеологічних словниках можна знайти багато фразеологізмів на позначення роботи. Прислів'я та приказки є невід'ємною частиною української мови та українського народу. Виходячи з дослідження, чітко зрозуміло, що українці дуже працьовиті, наполегливі та цілеспрямовані

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ СПІЛЬНИХ ТА ВІДМІННИХ КОМПОНЕНТІВ КОНЦЕПТУ РОБОТА/WORK

3.1. Спільні компоненти концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах

Провівши дослідження лексико-фразеологічних засобів вербалізації концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах можна проаналізувати, що між ними спільного. Перш за все, важливо зазначити, що концепт РОБОТА/WORK займає чільне місце в українській та англійській мовних картинах світу та є дуже значущим. Робота – основний спосіб існування як для англійського народу, так і для українського.

3.1.1. Спільності в граматичному значенні та тлумаченні. З точки зору граматичного значення, головна лексема концепту – *work/робота*, яка виступає іменником, має форму однини та множини в обох мовах (*work –works; робота – роботи*). В ході застосування лексикографічного методу було використано тлумачні словники для визначення смислового значення основних слів концепту. Деякі дефініції лексеми *work/робота* є спільними в англійській та українській мовах (більша частина тлумачень, поданих в українських тлумачних словниках, збігаються з англійськими):

a) an activity, such as a job, that a person uses physical or mental effort to do, usually for money;

праця, заняття, служба на якому-небудь підприємстві, в якійсь установі як засіб існування, джерело заробітку.

б) the use of physical strength or mental power in order to do or make something;

чийсь виконання чого-небудь, чийсь труд.

в) the place where you do your job;

та чи інша діяльність щодо виготовлення, створення, обробки чого небудь. Місце, де відбувається така діяльність.

71

г) an artistic creation, such as a painting, sculpture, or literary or musical composition, or a creative result of other human activity;

продукт чиеїсь праці; виріб, твір.

д) to function; to operate;

процес, дія, функціонування.

е) the duties that you have and the activities that you do as part of your job;

коло занять, обов'язків, те, чим зайнятий хто-небудь; справа, діло. Одна з основних груп тлумачень лексеми *робота/work* спільна в обох мовах: великі фізичні зусилля, що прикладаються для виконання певної діяльності, що семантично зближує лексему *work* з лексемою *labour* та лексему *робота* з лексемою *праця*.

Слова-стимули синонімічних словників є спільними, проте не всі: *work* – робота; *labour* – праця. Деякі синоніми лексеми *work/робота* є спільними в обох мовах: *travail, toil, drudgery* – труд; *employment, occupation* – заняття; *business* – діло; *product* – виріб.

3.1.2. Номінативне поле концепту РОБОТА/WORK. В ході вивчення номінативного поля концепту РОБОТА/WORK було визначено похідні з однаковим значенням в обох мовах. Порівняємо деривати та їх визначення:

а) **worker** – someone who does a job, especially a particular type of job

workman – a man who uses physical skill and especially his hands in his job or trade

робітник / робітниця – людина, зайнята фізичною працею у сфері матеріального виробництва

б) **workable** – likely to do or achieve what is intended

роботоздатний – здатний працювати; здатний виконувати якусь роботу в)
workaholic – someone who chooses to work a lot, so that they do not have time to do

anything else

роботяга / роботуха – роботяща, працьовита людина

72

г) **working** – having a job that you are paid for; relating to work; operating
робочий / робучий – який працює, живе своєю працею; який забезпечує дію, функціонування чогось; призначений для роботи

д) **workmanlike** – done in a way which shows skill and hard work, but may not be exciting

роботящий – старанний, завзятий у праці

е) **workmate** – someone you work with

співробітник / співробітниця – той, хто працює разом із ким-небудь, допомагає йому в якійсь справі

ж) **workroom** – a room in which work is done, especially making things
workshop – a room or building where tools and machines are used for making or repairing things

робітня – майстерня, цех

Сюди ж слід додати ті англійські похідні, які мають при перекладі у своєму складі слово *робочий*.

– **workbasket** – a small container in which things used for sewing, such as needles, pins, and thread are kept – робочий кошик (для рукоділля) – **workbook** – a book used in school containing text and questions and sometimes having spaces for a student to write answers in (робочий зошит) – **workday** – the amount of time a person spends doing their job on a day when they work (робочий день)

– **workgroup** – a group of people who work together on a particular piece of work (робоча група)

– **workflow** – the way that a particular project is organized by a company, including which part of a project someone is going to do, and when they are supposed to do it (робочий процес)

– **workforce** – all the people who work in a particular industry or company, or are available to work in a particular country or area (робоча сила)

73

– **workhorse** – a person who does a lot of work, especially of a type that is necessary but not interesting (робоча конячка – особа, яка виконує більшу частину загальної роботи)

– **workplace** – the room, building etc where you work (робоче місце)

workstation – the desk where an office worker works (робоче місце) – **робочий** – призначений для роботи; який забезпечує дію, функціонування чогось.

Отже, деякі англійські деривати мають відповідні похідні в українській мові. В словниках обох мов їх тлумачення однакове.

3.1.3. Фразеологічні засоби концепту РОБОТА/WORK. Фразеологічні засоби, через які відображається концепт РОБОТА/WORK, несуть у собі уявлення про процес та результат роботи у мовній свідомості англійського та українського народів. Частина англійських фразеологізмів на позначення роботи мають фразеологічні відповідники в українській мові:

- have a lot on one's plate – бути по вуха в роботі
- keep one's nose to the grindstone – працювати не покладаючи рук
- get one's foot in the door – покласти першу цеглину
- pull one's weight – нести свою ношу
- put one's shoulder to the wheel – уганяти коло роботи
- roll up one's sleeves – засучити рукава
- to work with the left hand – на галай-балай; через пень-колоду; т'яп-ляп
- work all the hours that God sends – працювати, скільки Бог дасть – work hand in hand – працювати пліч-о-пліч
- work like a (racing) dog / a mule / a horse – працювати як (загнана) собака / працювати, як віл (у ярмі) / працювати, як кінь
- work like a dream – робота йде як по маслу
- work one's tail off – працювати як папа Карло
- work one's fingers to the bone – набивати мозолі; ламати хребта; гнути спину; мозолити руки

– worked up a sweat – працювати у поті чола.

Більшість англійських фразеологізмів мають відповідники в українській мові. А це означає, що у свідомості англійців та українців робота сприймається подібно. І один, і інший народи асоціюють роботу з працьовитістю, трудом, який виконує людина. Велика частина фразеологізмів стосується саме важкої праці. Кінь, собака, віл – це ті тварини, з якими проводиться паралель в обох мовах. Вони – прототипи працьовитості. Виходячи з цього можна сказати, що українці та англійці це ті люди, які важко працюють, прикладають багато зусиль для виконання роботи та є надзвичайно працьовитими. Це і є їх спільною ознакою.

Тепер розглянемо англійські прислів'я та приказки та їх відповідники в українській мові. Це допоможе дослідити, як у мовній свідомості англійців та українців відображається робота. Перш за все, спільною ознакою обох мовних картин світу є те, що паремії описують роботу як процес, як дію, яка приносить користь. В них описано працьовитість та лінощі, часто ці дві якості протиставляються.

Розглядаючи першу групу прислів'їв та приказок англійської мови, які описують роботу як процес, знаходимо наступні відповідники в українській мові:

а) He works best who knows his trade – Діло майстра величає

б) Slow and steady wins the race – Іди помаленьку, доженеш і стареньку в)

A good beginning is half the battle – Добрий початок – половина діла г) He that would eat the kernel must crack the nut – Треба нахилитися, щоб з криниці води напитися

д) The early bird catches the worm – Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки ллють; хто рано встає, тому Бог подає.

Отже, і англійці, і українці у власній свідомості відображають роботу як кропіткий процес, який потребує уважності та завзяття.

Наступна група англійських прислів'їв та приказок характеризують роботу як

основний спосіб доходу, за допомогою якого можна задовольнити власні потреби:

– He who does not work neither shall he eat; A horse that will not carry a saddle must have no oats – Хто не працює, той не їсть

– Money doesn't grow on trees – Гроші на дорозі не валяються; гроші на деревах не ростуть

– No bees no honey, no work no money – Щоб рибу їсти, треба у воду лізти.

Для того, щоб заробляти гроші, потрібно багато працювати. Це головна умова отримання доходу. І для англійців, і для українців робота – це діяльність, в результаті якої вони отримують гроші.

Третя група прислів'їв та приказок розглядають працю як передумову розвитку:

а) As is the workman, so is the work – Який Сава, така й слава; які самі – такі й сани.

б) The work shows the workman; Such carpenters, such chips – По роботі пізнати майстра.

Обидва народи вбачають у праці можливість розвиватися, самовдосконалюватися та покращувати власні вміння та навички. Наступна група описує користь праці:

а) Practice makes perfect – Повторення – основа навчання.

б) Where there is a will there is a way – Того руки не болять, що уміють; в умілого і долото рибу ловить.

Праця сприймається обома народами як не тільки важкий процес, який потребує багато сил. Це ще й діяльність, від якої можна отримати користь. Відношення людей до роботи яскраво передається в пареміях. Прислів'я та приказки про працюovitість – наступна група:

– A cat in gloves catches no mice – Без труда нема плода

– He who would catch fish must not mind getting wet – Нікому сама птаха в руки не летить

– No pains, no gains; Nothing to be got without pains – Під лежачий камінь вода не тече

– No sweet without sweat – Пороби до поту, той поїси в охоту – He that would eat the fruit must climb the tree – Хочеш полизати меду – не бійся бджіл

– Gardens are not made by sitting in the shade – Без трудів не їстимеш пирогів

– No cross, no crown – Печені голуби не летять до губи.

Працьовитість – надважлива риса, яка виникає у свідомості англійців та українців при думках про роботу.

Іншою стороною роботи є лінощі. Розглянемо англійські прислів'я та приказки про них та їх еквіваленти в українській мові:

– The sleeping fox catches no poultry; A lazy dog finds no bone – Хочеш їсти калачі – не сиди на печі

– Idle folks lack no excuses; Idle folk have the least leisure – Лінивому все ніколи

– A lazy man is the beggar's brother – Лінива людина – брат жебрака – A bad workman always blames his tools – У поганого майстра і пилка крива

– The lazy ox drinks dirty water – Лінивий у своїй хаті змокне – The cat would eat fish and would not wet her paws – Не терши, не м'явши, не їсти калача

– A lazy sheep thinks its wool heavy – Проковтнути хочеться, так прожувати лінь.

І в українській мові, і в англійській лінь вважається тією рисою, яка заважає працювати. Обидві мовні картини світу протиставляють працьовитість та лінь:

– Idleness rusts the mind – Праця чоловіка годує, а лінь марнує

77

– A little along is better than a long none – Маленька праця краща за велике безділля

– The lazybones must work twice – Ледачий двічі робить, а скупий двічі платить.

Як англійці, так і українці схвалюють працелюбство та вважають, що лінь

робить людину гіршою. Вони переконують, що в результаті, ледарі не мають нічого, тому потрібно старанно працювати, хоча б небагато, але виконувати роботу пильно та з відповідальністю до неї ставитися.

Кожна праця вимагає терпіння, наполегливості та старанності. Це передають англійські прислів'я та приказки та їх українські відповідники: – An oak is not felled at one stroke – Враз нічого не робиться

– Feather by feather a goose is plucked – Терпіння і труд все перетруть

– Little strokes fell great oaks – Крапля по краплі і камінь розбиває –

Rome wasn't built in a day – Київ не відразу збудований

Англійський та український народи схиляються до думки, що такі риси, як наполегливість, працелюбство, старанність, терпіння – це запорука успіху. Без них неможливо досягти гарних результатів у роботі.

Звичайно, для того, щоб добре та якісно виконати роботу, необхідна достатня кількість часу, неквапливість та уважність. Проте робота має бути виконана своєчасно. Наступна група прислів'їв та приказок про роботу стосується саме цих умов:

– Haste makes waste – Поспішиш – людей насмішиш

– A stitch in time saves nine – Дорога ложка до обіду

– Never put off until tomorrow what you can do today – Не відкладай на

завтра те, що можна зробити сьогодні

Отже, можна з впевненістю сказати, що прислів'я та приказки як в англійській, так і в українській мовах – незамінні фразеологічні засоби вербалізації концепту РОБОТА/WORK. Вони характеризують роботу як процес, як результат діяльності людей, описують їх ставлення до праці тощо. Це – джерело народної творчості.

Велика частина англійських прислів'їв та приказок має еквіваленти в українській мові. Спільною ознакою обох народів є те, що вони сприймають роботу як марудний, довгий процес, який вимагає багато сил та витривалості. Праця – основне джерело доходу. Адже не попрацювавши, достатку не отримаєш. Англійці та українці відносяться до роботи подібно. Вони вважають,

що працьовитість це та риса, яка дає можливість досягнути гарних результатів. Обидва народи вважають що лінощі не дозволяють розвиватися, вони є перешкодою на шляху до успіху. Ліниві люди ніколи нічого не мають, тому що вони не прагнуть працювати. Для англійців та українців робота – діяльність, яка потребує терпіння, старанності та наполегливості.

Проаналізувавши цитати відомих людей, можна дійти висновку, що і українці, і англійці вважають, що для того, щоб отримати бажаний результат, потрібно багато працювати. Щаслива людина та, яка працює. Результат роботи залежить тільки від самої людини та її старань.

В результаті проведеного експерименту між представниками англійської та української мовних картин світу виявлено спільності. Серед асоціативних лексем слова *work/робота* і канадійці, і українці назвали *money (гроші)*, *development (розвиток)*, *satisfaction (задоволення)*, *success (успіх)*, *stress (стрес)*. Це означає, що в їхній свідомості робота сприймається як спосіб заробітку грошей; процес, в ході якого можна розвиватися; діяльність, яка може приносити задоволення та приводити до успіху; праця, яка викликає стрес. Як бачимо, ставлення до роботи обох народів як позитивне, так і негативне.

Продовжуючи тему відношення представників обох народів до роботи, через проведений експеримент, варто зазначити, що спільною ознакою є те, що робота для них, в першу чергу, спосіб отримання доходу та забезпечення потреб.

Отже, між лексико-фразеологічними засобами вербалізації концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах є спільності. Перш за все, дефініції. Більша їх частина є спільною в обох мовах. Одна з основних груп тлумачень лексеми *work/робота* є спільною в англійській та українській мовах:

79

великі фізичні зусилля, які прикладаються для того, щоб виконати певну діяльність, що семантично зближує лексему *work* з лексемою *labour* та лексему *робота* з лексемою *праця*.

В словниках знайдено похідні з однаковим значенням в обох мовах. Частина англійських фразеологізмів, прислів'їв та приказок на позначення роботи мають фразеологічні відповідники в українській мові. Спільною рисою у свідомості

представників обох народів є те, що робота – це кропітка праця. Чільне місце у цьому процесі займає працьовитість. Вона дає змогу ставати кращими. В пареміях обох народів засуджуються лінощі та висміюються ліниві люди. Робота – процес, в ході якого людина постійно розвивається та самореалізується. Як англійський, так і український народ вважають, що робота виробляє такі якості як терпіння, наполегливість та старанність.

В свідомості англійців та українців робота сприймається як джерело доходу. Для певної частини людей це спосіб досягнення успіху, для інших – стрес. Тобто, і англійці, і українці по-різному відносяться до праці. У їх розумінні робота має позитивні та негативні сторони.

3.2. Відмінні компоненти концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах

В результаті дослідження було виявлено, що між лексико фразеологічними засобами вербалізації концепту РОБОТА/WORK в англійській та українській мовах є певні відмінності. У цьому підрозділі проведемо порівняльний аналіз та охарактеризуємо їх.

3.2.1. Відмінності граматичного значення та тлумачення. Граматичне значення головної лексеми концепту *work/робота* в досліджуваних мовах відрізняється. В англійській мові вона може виступати іменником, дієсловом та прикметником, тоді як в українській – лише іменником. В англійській мові *work* це простий іменник, бо за своєю морфологічною будовою містить одну кореневу морфему.

80

Слід зазначити, що існує більша кількість англійських тлумачних словників, ніж українських. Вони дають детальніші значення та більшу кількість тлумачень. Щодо дефініювання лексеми *work/робота*, використавши лексикографічний метод, було з'ясовано, що в словниках англійської мови подано більше дефініцій, ніж в українських словниках.

У своєму дослідженні я користувалася двома словниками для тлумачення

лексеми *робота*: словник української мови Б. Грінченка та великий тлумачний словник сучасної української мови. Перший дає 3 тлумачення досліджуваної лексики, другий – 9. Для дефініювання лексики *work* застосовувалося п'ять словників: Longman Dictionary of Contemporary English, Oxford Advanced Learner's Dictionary, Cambridge Dictionary, American Heritage Dictionary та Merriam-Webster Dictionary. У першому подано 10 визначень лексики *work* як іменника, в другому – 14, у третьому – 9, у четвертому – 24 та у п'ятому – 21. Така кількість дефініцій в англійській мові суттєво відрізняється від кількості українських визначень. Тобто, в англійській лексичне значення слова *work/робота* є ширшим, воно пояснюється більш детально. А це означає, що в свідомості англійців відображення змісту розвинуте в більшій мірі. Уявлення про таке явище, як робота, викликає у них більшу кількість образів.

Крім того, англійські словники тлумачать лексему *work* ще як і дієслово. Longman Dictionary of Contemporary English містить 20 визначень дієслова *work*, Oxford Advanced Learner's Dictionary – 13, Cambridge Dictionary – 7, American Heritage Dictionary – 30, Merriam-Webster Dictionary – 27. До того ж, American Heritage Dictionary дає тлумачення прикметника *work*, а Merriam-Webster Dictionary містить три його визначення.

Деякі дефініції лексики *work/робота* відрізняються в англійській та українських мовах. Англійські словники дають визначення, яких немає в українських тлумачних словниках:

- a) a thing or things that are produced as a result of work;
- б) materials needed or used for doing work, especially books, papers, etc.;